

ŽELEZAR

1957

11

Vesti

PREKLIC

Preklicujemo veljavnost izgubljenih izkaznic za vstop v železarno, glasečih se na naslednja imena:

Pristov Marjan, livarna, Civha Antonija, šamotarna, Sejfovič Ibrahim, Javornik I, Hajnšek Štefka, mehanična delavnica, Pašič Šerif, Javornik I — težka proga, Ambrožič Valentin, plavž.

POPRAVEK

Pri objavi podatkov o kandidatih ter objavi njihovih slik v 10. številki Železarja, se je vrnilo nekaj neljubih tiskovnih napak, ki jih na tem mestu popravljamo.

Na strani 276 sta pomotoma zamenjani sliki Potočnika Janeza in Martelja Kristijana, prav tako pa ni bil pravilno zapisan rojstni kraj kandidata tov. Dolinarja Maksa, ki je rojen v Dolenji Dobravi in ne na Blejski Dobravi.

Na strani 288 je bila pomotoma vpisana letnica rojstva kandidata tov. ing. Poharja Alojza, ki je bil rojen leta 1920 in ne 1906 ter kandidata Pogačarja Karla, ki je bil rojen leta 1920 in ne 1923. Pri objavi podatkov za kandidata Pečarja Miha pa bi moralo biti zapisano posestnik in ne kmečki delavec.

ZAHVALA

24. oktobra nas je za vedno zapustil naš dobri mož, oče in stari oče

CENČEK NIKOLAJ

upokojenec — jubilant 40-letnega dela
pri Železarni Jesenice

Ob tej težki izgubi se najtopleje zahvaljujemo vsem, ki so ga v tako velikem številu spremili na njegovi zadnji poti.

Posebno se zahvaljujemo njegovim nekdanjim sodelavcem obrata livarne in modelne mizarne, ki so nam nudili toliko pomoč ob tem težkem dnevu. Enako se zahvaljujemo obratovodstvu in sindikalni organizaciji, tov. Radiju za poslovilne besede ob odprtem grobu in vsem darovalcem vencev in cvetja.

Za izkazano pomoč naša iskrena hvala tudi sostavalcem in odboru SZDL terena Podmežaklja.

Za izraženo sožalje in veliko pomoč vsem iskrena hvala.

Žalujoča žena Apolonija, sinova Edi in Niko ter hčerka Jožefa z družinami

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi izgubi našega dragega moža, brata in strica

SMOLEJA JANEZA

se prisrčno zahvaljujemo vsem sosedom, sostavalcem in znancem, ki so nam v dneh težke izgube dragega pokojnika izrekli sožalje, nam nudili toliko pomoč ob težki izgubi in ga v tako lepem številu spremili na njegovi zadnji poti.

Iskreno se zahvaljujemo godbi DPD »Svobode« Javornik — Koroška Bela za velikodušno pomoč in organizacijo pogreba, kakor tudi godbam DPD »Svobode« Jesenice in Hrušica.

Zahvaljujemo se tudi moškemu pevskemu zboru DPD »Svobode« Javornik za poslednje pesmi in govorniku tov. Knificu za poslovilne besede ob odprtem grobu.

Vsem, ki ste darovali vence in cvetje, naša iskrena hvala.

Žalujoča žena Mara, sin Janez, hčerka Jerca in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Ob nenadni izgubi dragega moža

BOKANA JOŽETA

se iskreno zahvaljujemo njegovim bivšim sodelavcem iz Vzdrževalnih obratov Javornik — strugarna valjev, za denarno pomoč in podarjeni venec, delovodju tov. Dolencu, tov. Žnidarju in Šimnicu. Prav posebno se zahvaljujemo tudi primariju v jeseniški bolnišnici tov. dr. Brandstetterju, tov. dr. Rosensteinovi za lajšanje bolečin v času njegove bolezni, zahvaljujemo pa se tudi sosedom ter številnim darovalcem vencev in cvetja in vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti v prerani grob.

Iskrena hvala sodelavcem za denarno pomoč.

Žalujoča Žena Katica in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Ob težki in nenadni izgubi dragega moža in očeta

JANEZA NOČA

se najiskreneje zahvaljujemo zdravnikom: dr. Višnarju Mirku, dr. Sajovicu Mihaelu, dr. Čehu Milanu in dr. Rosenstein Stanki za lajšanje bolečin in zdravljenje v času njegove bolezni.

Zahvaljujemo se tudi darovalcem številnih lepih vencev in cvetja, sosedom, prijateljem in znancem ter vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti ter sočustvovali z nami.

Žalujoča žena Marija, sin Ivan, hčerke Ana, Cilka, Viktorija, Pepca in Marija z družinami ter ostalo sorodstvo.

Železar — Glasilo delovnega kolektiva Železarne Jesenice. November št. 11. Leto VI. Izdaja tovarniški odbor sind. podružnice ŽJ. Odgovorni urednik Vovk Živan, Industrijska 6. Ureja uredniški odbor: Dolinar Andrej, Pintan Anton, Saksida Ivan, Budja Milan, Varl Jože, Treven Franc, ing. Marolt Milan, Noč Miro, ing. Sešek Pavle, Tori Ljubo, Zagar Edo. Naslov uredništva: Uredništvo »Železarja«, Tehniški muzej Železarne Jesenice, telef. 271. Dopise in fotografije pošljite na naslov uredništva do vsakega 10. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo. Tiskala tiskarna »Gorenjski tisk« v Kranju. Klišee izdelala klišarna »Gorenjskega tiska« v Kranju.

V hladni valjarni. — Naslovna in zadnja stran ovitka sta delo akademskega slikarja J. Torkarja.

Vladimir Iljič Lenin

Štiridesetletnica velike oktobrske socialistične revolucije

Letos mineva 40 let začetka velike socialistične revolucije. Uresničevati so se začele velike ideje, katere sta osnovala Marx in Engels. Leta 1917 v odjeku prvega svetovnega spopada kapitalizma in imperializma, kateri je prinašal delavskemu razredu, že tako do skrajnih meja izkoriščanemu, nova bremena. Počila je veriga kapitalizma tam, kjer je bila najbolj šibka in to v fevdalni, zaostali carski Rusiji. Začelo se je to, kar je življenjsko in zgodovinsko bilo nujno, na čelo družbe stopa delavski razred in jemlje v lastne roke svojo usodo, kar mu zgodovinsko tudi pripada.

Vse napredni svet se pridružuje slavju sovjetskih ljudi, ki danes z ponosom in radostjo v srcih gledajo na velike dni oktobrske revolucije, zavedajoč se velikih žrtev na trnovi poti, katero so doslej prehodili. Vse napredno človeštvo je hvaležno ruskemu proletariatu, ki je prvi začel rušiti kapitalistični družbeni red, z jasnim ciljem priboriti si novi pravičnejši družbeni red — socializem.

Oktobrska revolucija je razbila kapitalizem in omajala stoletno vladavino stare družbe na velikanškem prostoru Sovjetske zveze. Petrovgrajski proletariati je v oktobrskih dneh pred 40 leti visoko dvignil rdečo zastavo ne samo sebi, temveč vsemu revolucionarnemu boju delavskega razreda sveta.

Oktobrska revolucija idejno in organizacijsko delo velikega Lenina je dala milijonom ljudem širom sveta novega upanja in poleta v borbi za boljši in

pravičnejši družbeni red. Delavski razred sveta se je zagledal v veličastno postavbo velikega revolucionarja — komunista Lenina. Njegove besede, ustvarjalnost, ogromna idejna in organizacijska sposobnost so odmevale po vsem svetu, budile življenje in upanje v srcih milijonov delovnih ljudi, vzbujale pa strah med sovražniki socializma. Leninova boljševiška partija, vodilna, gibalna sila velikih preokretnic družbenega sistema v Sovjetski Zvezi je postala vzor naprednega boja delavskih množic sveta. Oktobrska revolucija je odločilno vplivala na hitrejši konec prve svetovne imperialistične vojne. Milijoni vojakov na frontah so spoznali brezpomembnost medsebojnega klanja za interese kapitalistov, ter si bratsko segali v roke, zahtevajoč družbene pravice in oblast delavskemu razredu. Ti veliki dnevi revolucije so v temeljih pretresali svet, prižgali luč in utirali pot novi družbeni preobrazbi v smeri socializma.

Tako je bila leta 1917 dobljena z borbo ruskega proletariata tudi borba za svetovni socializem, v katerem imenu se je bitka tudi začela in bila izbojevana. Socialistična revolucija v Rusiji ni bila samo stvar ruskega delavskega razreda in ruskih narodov, temveč začetek velikih družbeno političnih preobrazb v svetu. Kapitalizem je v svetu dosegel stopnjo imperializma in kot sistem ni več v stanju obvladati družbenih sil, niti ekonomike zato mora nujno prepuščati to drugemu družbenemu re-

du, kateri je sposoben voditi družbo naprej in to je samo socializem.

Na osnovi takšnega razvoja družbe je Lenin po prvi zmagoviti oboroženi vstaji leta 1917 zapisal:

»Kapitalizem, ki se je razvil v imperializem v monopolni kapitalizem, se je pod vplivi svetovnega vojnega spopada spremenil v državno monopolni kapitalizem. Tako je svet dosegel tisto stopnjo ekonomskega razvoja, ki je neposredno predpogoj socializma. Zato socialistična revolucija v Rusiji predstavlja zgolj začetek svetovne socialistične revolucije.«

Ogromne družbene spremembe od oktobrske revolucije jasno potrjujejo pravilnost Leninovih besed. Od tega trenutka dalje idejni valovi velike revolucije in družbenih sprememb, ki jih je sprožila, prodirajo v vse dele sveta, kjer vsepovsod izpreminjajo njegovo podobo, pač z oblikami družbene akcije naprednih sil v svetu, katere so prevzele iniciativo preobrazbe sveta v socializem.

Velikanske težave je morala premagati Boljševiška partija in sovjetsko ljudstvo v teh štiridesetih letih obstoja. Že v samem začetku se je moralo boriti proti vseh vrst oboroženim intervencijam kapitalističnih držav. Vendar niso bili sami. Delavski razred celega sveta se je zavedal, kako velikanskega pomena je za njega samega oblast delavcev in kmetov na eni šestini zemeljske oble. Z vsemi razpoložljivimi sredstvi je onemogočal kapitalistično intervencijo v Sovjetski Zvezi. Tako je bil ubranjen sad velike socialistične revolucije in ne samo ubranjen,

temveč se je v danem momentu ponovnega medsebojnega spopada imperialistov v drugi svetovni vojni oblikovalo niz socialističnih držav. Preko milijardo ljudi v svetu danes aktivno oblikuje svoje dežele v smeri socializma in te družbene spremembe v tako kratkem času nam dajo vedeti, da je socializem v svetu neogibno na pohodu, ter ga ni moč več zavreti.

Jugoslovanski delavski razred in narodi so vse to obdobje v času oktobrske revolucije, kjer je sodelovalo na tisoče Jugoslovancev, pa tudi po njej vodili borbo za čimprejšnjo lastno osvoboditev izpod polkolonialnega jarma. Veličastna narodnoosvobodilna borba in ljudska revolucija, katero smo bojevali v drugi svetovni vojni ramo ob rami z ostalimi naprednimi narodi, je tudi nam prinesla osvoboditev. Pod vodstvom Komunistične partije, edine, ki je ostala zvesta ljudstvu v njegovih najtežjih dneh, so se jugoslovanski delovni ljudje odločili zgraditi družbeni red, socializem, za katerega je padlo toliko žrtev v vrstah svetovnega delavskega razreda.

Brez teh žrtev, brez velikega revolucionarnega pohoda velike oktobrske revolucije, brez enotnosti delovnih ljudi v svetu ne bi bilo socialistične izgradnje v nizu držav na svetu, pa tudi v Jugoslaviji ne.

Živela velika oktobrska socialistična revolucija. Slava velikemu Leninu — organizatorju zmage socializma.

Tone Pintar

Volilni odbor na volišču v elektro delavnici, ob priliki ko smo v železarni prvič volili občinski zbor proizvajalcev — Foto Mikelj Matevž

29. november - praznik delovnih ljudi nove Jugoslavije

Bilo je med drugo svetovno vojno ali natanko 29. novembra 1943, ko so se zbrali člani AVNOJ k svojemu drugemu zasedanju. Ta dan bo ostal v zgodovini naše države v neizbrisnem in trajnem spominu. Dogodki, ki so se odigrali v teh dneh, pa tudi v tem težkem obdobju v Jajcu, so tako veliki, da drugo zasedanje AVNOJ po vsej pravici lahko vzkladimo z ustanovitvijo nove Jugoslavije.

S tem, ko praznujemo dan republike oz. zgodovinsko obletnico 2. zasedanja AVNOJ v Jajcu, potrjujemo dejstvo, da se še vedno močno spominjamo tistih dni, ko so naši narodi morali plačevati visok krvni davek v času narodnoosvobodilne borbe. To je bila težka pot, ali vendar zmagovita, ki je ne bodo pozabili tudi naši poznejši rodovi. S sklepi, ki so bili sprejeti na tem zgodovinskem zasedanju so hkrati tudi prelomnica med starim in novim. Znano je, da so po dogodkih v Jajcu začeli gledati na naše vodstvo oz. na novo Jugoslavijo, ki je pravkar nastajala, z drugimi očmi tudi v državah na Zahodu. Kmalu za tem smo prejeli priznanje od ljudi in državnih vodstev, ki vse do tedaj niso hoteli veliko vedeti o naši novi državi.

Naši delovni ljudje so v najrazličnejših oblikah zahtevali že pred začetkom druge svetovne vojne, da napravimo konec kapitalističnemu izkoriščanju. To se je zgodilo prav z začetkom ustaje in upora vseh napredno mislečih ljudi v Jugoslaviji, — drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu pa je to potrdilo. AVNOJ je bil v svojem prvem obdobju politični organ, ki je v veliki meri pripomogel k širokemu razmahu narodnoosvobodilne borbe in to na področju celotne države. V AVNOJ so bili zbrani pripadniki vseh narodnosti pa tudi političnih in verskih struj, ki pa so se izkazali kot borci za svobodo. Po drugem zasedanju v Jajcu pa je AVNOJ postal tudi najvišji zakonodajni in izvršilni organ v državi.

Borci za svobodo in aktivisti pa so po tem zgodovinskem dogodku še z večjo vnemo prijeli za orožje, kajti vedeli so, da zmaga nad sovražniki ali bolje povedano nad okupatorji ni več vprašanje. Doseženi rezultati in sprejeti zgodovinski sklepi na II. zasedanju v Jajcu 29. novembra 1943 pa so opogumili nove državljane, ki so se odločili za skupni boj proti sovražnikom in to vse do dokončne osvoboditve.

Po osvoboditvi je naša država napredovala. Njena vloga v svetu je postajala vedno večja. Danes lahko trdimo, da smo enotni bolj kakor kdajkoli poprej. Brez pretiravanja lahko trdimo, da je naša Jugoslavija postala močna prav zato, ker temelji na načelih, ki so bili sprejeti med drugo svetovno vojno na zasedanju AVNOJ v Jajcu. Kljub vsem težavam v

povojnih letih smo dosegli napredek kakršnega si pred leti nismo mogli niti približno predstavljati, toda naša pot gre dalje. Cilj nas vseh je: zgraditi v naši državi socialistično - družbeni red, kar pomeni lepšo prihodnost delovnih ljudi v novi Titovi Jugoslaviji.

Veliki proizvodni uspehi v železarni

Velik delovni uspeh so dosegli naši livarji s tem, da so v prvih novemberskih dneh izpolnili letni proizvodni plan. Našim livarjem so se pred nekaj dnevi pridružili tudi sodelavci iz težke proge.

Čestitamo.

NOVI PROIZVODNI USPEHI V NAŠI ŽELEZARNI

V proizvodnji gotove robe v cevalnici v mesecu oktobru je bil dosežen družbeni plan s 120%, t. j. v tonah je bilo izvršeno 1119 ton gotove robe za prodajo. To je rekord, ki je največji odkar obstoja obrat. Hkrati se je v obratu cevalarne povečala storilnost enotne vrste na 62 kg(moža)h, kar je v primerjavi s povprečjem lanskega leta za 7,9 kg ali 14,6 % več.

V varilnici cevalarne je dosežen nov rekord. Zvarili so 1100 to ncevi. Storilnost se je povečala v primerjavi s povprečjem lanskega leta za 6 kg ali 13,5 % in znaša 51,48 kg(moža)h.

V pocinkovalnici cevi so pocinkali 1024 ton robe ter s tem dosegli največji rekord od obstoja. Rekord znaša 123,84 kg(h)moža in je v primerjavi s povprečjem lanskega leta za 13,88 kg ali 12,6 % višji.

V pocinkovalnici tanke pločevine na Javorniku so z ozirom na reorganizacijo dela in 100 % izkoriščanjem delovnega časa, kakor tudi z manjšimi rekonstrukcijami dosegli v septembru rekordno proizvodnjo za 1 dnino — 23.720 kg (kot primerjava z letom 1956, ko je bila proizvodnja 10.500 kg (1 dnino). Proizvodnost dela se je dvignila na 89,3 kg(h)moža, kar je v primerjavi z l. 1956, ko je znašala najvišja povprečna proizvodnost 71,6 kg(h)moža za 25 % več.

**Bralcem glasila „Železar“ čestitamo
ob dnevu Republike!**

Izid volitev

Občinski zbor

Volilna enota	Kraj	Število volilnih upravičencev	Število oddanih glasov	%	Število neveljav. glasov
I. Rateče		460	417	90.6	41
II. Log, Podk., Kr. gora		1.122	991	88.3	43
III. Martulk - Sr. vrh		387	336	86.8	2
IV. Dovje		398	341	85.6	36
V. Mojstrana		907	768	84.6	43
VI. Hrušica		604	553	91.5	18
VII. Planina, Jav. rovt, Plavški rovt		402	361	89.8	17
VIII. Plavž		1.708	1.508	88.2	55
IX. Središče		898	760	84.6	43
X. Ukova		544	481	88.4	64
XI. Sava		1.448	1.294	87.1	70
XII. Stara Sava		604	519	85.9	39
XIII. Podmežaklja		1.307	1.114	85.2	71
XIV. Javornik		1.773	1.542	86.9	78
XV. Koroška Bela		967	838	86.6	105
XVI. Blejska Dobrava		805	696	86.5	53
XVII. Žirovnica		787	679	86.3	38
XVIII. Zabreznica		472	424	89.8	29
XIX. Vrba		482	386	80.0	52
		16.111	14.008	86.9	897

Občinski zbor proizvajalcev

Volilna enota	Podjetje	Število volilnih upravič.	Število oddanih glasov	%	Število neveljav. glasov
I. Jav. I in Jav. IV		627	567	90.4	53
II. Jav. II in Jav. III		889	799	89.9	41
III. Plavž, jeklarna, El. peč, žična valjarna		996	892	89.5	67
IV. Energijski, mehan., konstruk., el. del., gradbeni oddelek		938	850	90.6	80
V. Transport - promet		441	410	93.0	36
VI. Opekarna, Livarna, Laboratorij		465	432	92.9	25
VII. Predel., žebljarna, cevarna, elektrodni jeklovlek		987	849	86.0	47
VIII. Garaža, glav. pisarna, personal., HTZ, OZOD, nabava, nadzorna sl., gasilci. komunalni oddelek		528	492	93.2	20
IX. Ind. podjetja		251	238	94.8	6
X. SGP »Sava«, Projekt - urejanje hroudornikov		265	233	87.9	9
XI. SGP »GRADIS«, SGP »GORICA«		312	283	90.7	9
XII. ŽTP Jesenice		386	299	77.5	13
XIII. Kurilnica Jesenice		290	256	88.3	21
XIV. Podjetje za vzdrž. proge, PTT		273	262	96.0	39
XV. Trgovska podjetja		299	277	92.6	7
XVI. Gostinska podjetja		218	189	86.7	5
XVII. Obrtna skupina		665	611	91.9	25
XVIII. Kmetijska skupina		973	754	87.3	75
		9.803	8.693	88.5	578

Sklepi

5. rednega zasedanja Delavskega sveta, ki je bilo dne 30. 10. 1957.

1. Neizvršeni sklepi, sprejeti na 4. rednem zasedanju, ostanejo še vedno v veljavi in se o njihovem izvajanju poroča na naslednjem zasedanju.

2. Poročilo o proizvodnosti in poročilo izvrševanja smernic plana I. 1957 se v celoti sprejmeta s sledečimi zaključki in predlogi.

a) Še nadalje se boriti za čimprejšnje realiziranje načel personalne politike. V zvezi s tem izdelati točen program in plan ustvaritve vseh potrebnih pogojev, ki bodo omogočili realiziranje načel, katere smo si postavili.

b) Vzpostaviti je celoten sistem vzdrževanja ter čimprej predložiti predlog o reorganizaciji te službe v sklopu uprave osnovnih sredstev.

c) Izdelati sistem metodologije in organizacijo

kompleksnega planiranja, kar bo omogočilo vzpostaviti materialno in fizično ravnotežje v podjetju.

Ojačati je organe centralne evidence in analitske oddelke ter na tej osnovi izdelati principe planiranja, analize in kontrole ter ojačati enotnost vodenja ter smisla dosega skrajne enotnosti akcije.

d) Začeti je treba z vzgojo mojstrov, da bodo sposobni reševati probleme proizvodnosti in da se doseže skrajna sprostitvev ustvarjalnih sil.

e) Čimprej začeti z analizo poslov ter izkoristiti popis delovnih mest za nadaljnje faze del, potrebnih za večje produktivnost kot so

— inventura poslov

— izdelava funkcionalne sheme podjetja

— izdelava organizac. sheme podjetja.

f) Izdelati je na osnovi smernic plana za leto

1957 in doseženih rezultatov detajlni program vseh nalog različnih sektorjev, ki ga je izdelati do konca leta ter ga predložiti v javno razpravo.

3. Delavskemu svetu je predložiti perspektivni plan razvoja tovarne, kakor tudi perspektivni plan proizvodnje.

4. Delavski svet potrdi predlog Upravnega odbora, da se izvede ocenitev za III. kvartal in da se določi povprečna stopnja 3,5.

5. DS se strinja s kupoprodajno pogodbo, ki naj se sklene med Železarno Jesenice in Zdravstvenim domom na Jesenicah v zvezi z razmejitvijo osnovnih sredstev.

6. Predlog o likvidaciji žive vprege pri Železarni Jesenice se sprejme in sicer:

a) Zemljišče na Bregu k. o. Zabreznica naj se prenese na ObLO Jesenice.

b) 2 kozolca in šupa, ki se na tem zemljišču nahajajo, se odprodajo.

7. DS potrdi kupoprodajno pogodbo, da se stavba, v kateri stanujejo delavci GRADIS odproda podjetju GRADIS za vsoto 11,977.000 din.

8. DS se strinja, da se podjetje udeleži licitacije najetja kredita za položitev tel. kabla na relaciji Ljubljana — Jesenice in sicer do višine predloženega predloga oziroma do maksimalne višine 15 milj. din.

9. DS se strinja s predloženim predlogom, da se odproda stara telefonska centrala.

10. Delavski svet se strinja, da se iz sredstev za zamenjavo nabavi novo pohištvo za oddelek IBM v višini 3 milj. din.

11. Iz sklada za amortizacijo DUR se odobri znesek 29.427 din za razna manjša popravila v samskem domu Straža.

12. V zvezi s proslavo 20 letnice naših plavčev delavski svet pooblašča Upravni odbor, da uredi vse potrebno, da se proslava izvede v okviru internega praznika.

13. Ravno tako DS pooblašča UO, da najde najprimernejšo formo priznanja za tiste obrate, ki so do 1. 11. izpolnili proizvodni plan leta 1957.

14. Vzame se na znanje ostavka glavnega direktorja Kristana. Za imenovanje novega direktorja se v

Obč. komisijo za imenovanje direktorjev s strani DS določita dva zastopnika in sicer Verdnik Janko in Dolenc Anton.

Novi člani občinskega ljudskega odbora Jesenice

Občinski zbor:

I. volilna enota Kavalar Anton; II. volilna enota Gregori Franc, Černe Vid, Žerjav Franc; III. volilna enota Robič Andrej; IV. volilna enota Mertelj Kristijan; V. volilna enota Delavec Cvetko, Košir Jože; VI. volilna enota Brun Berti; VII. volilna enota Klinar Franc; VIII. volilna enota Brun Viktor, Vidali dr. Primož, Strajnar Anton; IX. volilna enota Ramuš Zdravka, Šifrer prof. Jože; X. volilna enota Tepina Franc; XI. volilna enota Božič Lojze, Lavsegar Jaka, Torkar Henrik, Varl Jože; XII. volilna enota Pogačar Ivan, Berce Albina; XIII. volilna enota Verdnik Jan-ko, Lazar Konrad, Mrak Anton; XIV. volilna enota Treven Franc, Nemec Štefan, Cenček Edi, Svetina Jaka; XV. volilna enota Smolej Zdravko, Hribernik Franc; XVI. volilna enota Grilc Franc, Stare Dušan; XVII. volilna enota Pšenica Janko, Pretnar Franc; XVIII. volilna enota Lakota Anton; XIX. volilna enota Čop Ivan.

Občinski zbor proizvajalcev:

I. volilna enota — Javornik I. in Javornik IV. Mar- kelj Franc, Svetina Anton, Urbanc Tone; II. volilna enota — Javornik II., Javornik III. in valjarna 2400 Smolej Janko, Noč Miro, Bratanič Stane, Knific Jože; III. volilna enota — Martinarna, Plavž, Žična valjar- na, el. peč Pohar ing. Alojz, Vodnov Jaka, Ravnikar Franc, Lazar Jože, Čop ing. Stane; IV. volilna enota: — Konstrukcijska delavnica, mehanična, gradbeni, energijski oddelek Žen Tine, Pogačar Karel, Berlski Slavan, Beljan Ivan; V. volilna enota — Promet in

Pred kratkim
se je mudila
na Jesenicah
delegacija
poljskih
metalurgov.
Gostje so si
ogledali obrate
naše železarne
in tehniški muzej,
kjer so se
seznanili z razvojem
železarstva
na Gorenjskem

Foto Torkar

Transport Likovič Dora, Jeršin Valentin; VI. volilna enota — Livarna, Opekarna, OTK Kramar Rupert, Kovačič Vinko; VII. volilna enota — Predelovalni obrati, Varilna žica, Cevarna, Jeklovlek in Žebljarna-Zavijalnica Komljanc Anton, Markelj Slavko, Bizilj Slavko, Ulčar Marjan; VIII. volilna enota — Glavna pisarna, OZOD, Garaža, Centralno skladišče, Komunalni oddelek Huter Jože, Feldin Miroslav; IX. volilna enota — Industrijska podjetja Novšak Viktor, Elektro Žirovnica; X. volilna enota — SGP »Sava« — »Projekt« urejanje hudournikov Pazlar Janez — SGP »Sava«; XI. volilna enota — SGP »Gradiš« SGP »Gorica« Vovk Franc — SGP »Gradiš«; XII. volilna

enota — ŽTP Jesenice Nahtigal Viktor — Žel. postaja Jesenice; XIII. volilna enota — Kurilnica Jesenice Križnar Stane — Žel. kurilnica Jesenice; XIV. volilna enota — Podjetje za vzdrževanje proge Jesenice Boškin Jože — Podjetje za vzdrževanje proge; XV. volilna enota — Trgovska podjetja, Beznec Bela — Trgovsko podjetje »Zarja«; XVI. volilna enota — gostinska podjetja Mežek Janko, hotel »Erika« Kranjska gora; XVII. volilna enota — obrtna skupina Kavčič Ivan — Mestne pekarnice Jesenice, Ulčar Vinko — kovač, privatnik, Jesenice, Cesta bratstva in enotnosti; XVIII. volilna enota — kmetijska skupina Gregori Franc-Skuber, kmet v Podkorenu.

Letna skupščina sindikalne organizacije Železarne Jesenice

Kot vsako leto tako tudi letos naša sindikalna podružnica na letni skupščini pregleduje svoje dosežke in si zadaja nove naloge za bodoče delo. Vendar pa zaseda letošnja skupščina sindikata v posebnih pogojih, ki se precej razlikujejo od dosedanjih. Niz važnih sprememb v delu kolektiva in organizacije same doživljamo letos. Gre zato, da sama sindikalna organizacija kot tudi celotni kolektiv stopa v svojem delu z razvojem naprej. Vodi se borba za temeljitejšo in bolj organizirano delo v sindikalni organizaciji. Že dejstvo, da smo prešli na to, da so občni zbori obratnih sindikalnih odborov pred letno skupščino podružnice, da mora biti uspeh sindikalnega dela jasnejši, demokratičnejši. Če se je preje sindikalna podružnica in Tovarniški odbor postavljala v vlogo dirigiranja smernic dela obratnim odborom, naj s tem načinom prihaja polna iniciativa reševanja in postavljanja problemov iz najširšega kroga članov, to je preko obratnih občnih zborov na skupščino samo. Kar pa je važno omeniti je to, da obratni odbori prehajajo na sestavo svojih proračunov, kateri bodo omogočili ekonomičnejše in z več čuta odgovornosti trošenje skupnih razpoložljivih sredstev, kar sedaj v veliki meri ni bil primer.

Dogajalo se je, da sindikalna podružnica kot tudi v veliki meri obratni odbori niso vodili dosti računa o koristnosti ali nekoristnosti vloženih sredstev za posamezne akcije. Proračunska disciplina naj bi sedaj regulirala takšne in podobne odnose.

Letna skupščina postavlja pred novi Tovarniški odbor in članstvo niz problemov, kateri naj bi se pa reševali preko določenega programa, ki jasno začrtava linijo sindikalne organizacije v podjetju, razmejuje nje kompetence in dolžnosti, kot tudi odnose z ostalimi faktorji v podjetju. Tako z upravnimi vodstvi, organi upravljanja kot z ostalimi političnimi organizacijami. Naj se v okviru medsebojnega razumevanja reši vloga in mesto slehernega foruma v podjetju pa tudi izven njega.

Tako skupščina postavlja kot važno za urediti in nato smotno in programsko voditi:

1. Status sindikata napram upravnemu vodstvu, samoupravnim organom ter ostalim političnim organizacijam (ZK in LMS). Dolžnosti in pravice sindikalnih forumov v podjetju po gospodarsko ekonomskih, političnih, kadrovske - personalnih vprašanjih itd.

2. Notranja organizacijska vprašanja sindikata, funkcija in ustroj Tovarniškega odbora, finančna in materialna sredstva obratnih odborov. Hitrejše in boljše obveščanje članstva po vseh vprašanjih.

3. Organizacija in vodenje socialne politike in skrbi za delovnega človeka, dolžnosti podjetja in sindikata.

S tem v zvezi vprašanja oddihov, izletov članstva, vprašanja gmotnih pogojev članstva itd.

4. Kulturno prosvetno in fizikalno udejstvovanje članov kolektiva z posebnim poudarkom na pravilno vzgojo in rast mladih delavcev. Tako naj bi se v grobih obrisih odvijalo sindikalno delo, katero pa bo uspešno le z večjo in odgovornejšo vlogo in prispevkom slehernega člana sindikata v našem podjetju.

OBVESTILO

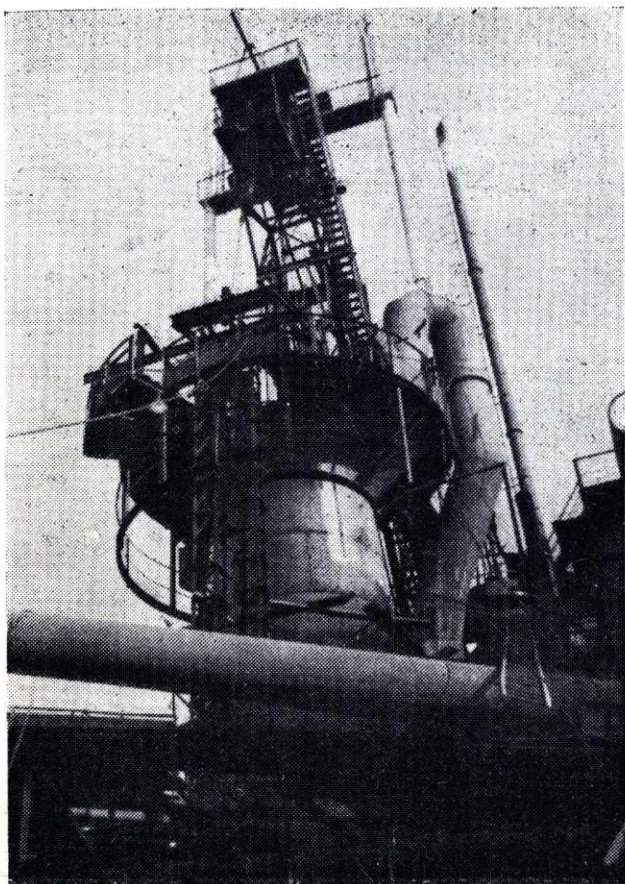
V lanskem letu je bil pri Zvezi sindikatov Jugoslavije ustanovljen »Fond pomoči«, ki je namenjen predvsem članom sindikata, ki so pri delu utrpeli težko nezgodo in zaradi tega postali delovni invalidi, kakor tudi svojcem smrtno ponesrečenih sodelavcev.

Letos sta se v naši železarni smrtno ponesrečila dva sodelavca in sicer:

1. Pivač Salko iz žične valjarne,
2. Lotrič Mihael iz transportnega oddelka.

Družinam ponesrečenih sodelavcev je bila izplačana enkratna denarna pomoč in sicer: Svojcem pokojnega sodelavca Pivač Salka 30.000 dinarjev in svojcem pokojnega Lotrič Mihaela 80.000 dinarjev.

Tovarniški odbor sindikalne podružnice
Železarne Jesenice

Pohar ing. Alojz:

20 let že teče grodelj iz naših plavžev

Montaža novega plašča
na peči štev. 1

Foto Torkar

Dne 25. 10. 1957 je minilo 20 let, ko je pritekel prvi grodelj iz plavža št. 1. Od leta 1937 pa do danes se proces taljenja in redukcije neprekinjeno vrši in poldrugi milijon ton grodlja je že priteklo iz naših plavžev. Plavž št. 1 je bil zakurjen 21. oktobra 1937, plavž št. 2 pa 19. decembra 1940 in je dal 22. oktobra prvi grodelj.

Izgraditev plavžev na Jesenicah ni predstavljala uvedbe nove vrste industrije, temveč samo nadaljevanje že dokaj razvitega topilništva na Gorenjskem, ki je staro 2500 do 3000 let. Že rimski zgodovinarji in pisci omenjajo in hvalijo odlično kvaliteto železa z južnih pobočij Alp. Prav posebno je železarstvo oživel pri nas v XI. stoletju pod oblastjo brižinskih škofov, ki so naseljevali svoje ljudi iz Bavorske, da so izkoriščali naše rudnike in gozdove. Tedaj so zacvetele fužine po vsej Gorenjski, in sicer: Stara Fužina v Bohinjski Bistrici, Nomenj, Železniki, Kropa, Kamna gorica, Kolnica, Planina — sv. Križ in Plavž Radovna. Vedno večji razvoj tehnike in potrebe po železu so v 19. stoletju izpodrinile te male in primitivne plavže, če jih sploh lahko tako imenujemo.

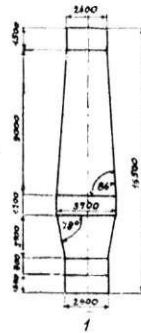
Iz teh razlogov je bil leta 1897 ustavljen plavž na Stari Savi in leta 1907 še plavž na Javorniku. Naslednik teh starih propadajočih fužin je bila

Kranjska industrijska družba, ki je predhodnik današnje železarne. Grodelj za predelavo v jeklarni so pričeli uvažati iz plavžev v Škednju pri Trstu — (trije po številu), ki so bili dograjeni v letih 1897 do 1907. Ti plavži so imeli tudi lastno koksarno. Takšna orientacija je bila logična, ker je bilo potrebno za dosego večje proizvodnje nabavljati bogate železne rude in prav tako tudi premog za najcenejši po morju. Ob istem času so bili ustavljeni tudi rudniki po Gorenjskem, katerih kapaciteta je je bila zdaleka premajhna, kvaliteta rude pa preslaba za ekonomsko predelavo.

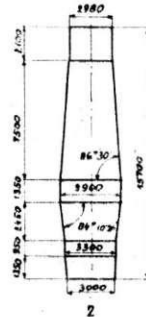
Prva svetovna vojna je ločila jeseniško tovarno od njenega matičnega obrata visokih peči v Škednju. Tako se je morala Jeklarna vse do leta 1937 orientirati v svoji proizvodnji na uvoz ne samo starega železa temveč tudi grodlja, dokler tovarna ni dobila lastnih plavžev. Po 30 letih premora se je plavžarska tradicija na Jesenicah zopet nadaljevala in to, vsaj za tiste čase, na modernih plavžih in z bogatejšimi rudami iz Bosne, ki še danes tvorijo našo surovinsko bazo. Med drugo svetovno vojno je bil 3. marca 1941 plavž št. 2 ustavljen in dan v pogon šele 21. avgusta 1946.

Naši plavži, ki so bili prvotno grajeni na obratovanje z lesenim ogljem, kar pa se je že po 1 mesecu opustilo, so v svoji zgodovini doživeli znatne razvoje, kot je razvidno iz priloženih profilov na tabeli 1 in tehnični pokazateljih na tabeli 2.

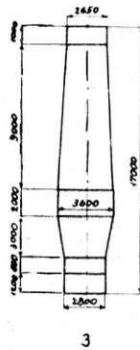
TABELA 1

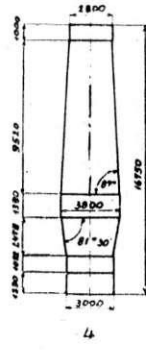
I. Profil VP2
od leta 1940-52

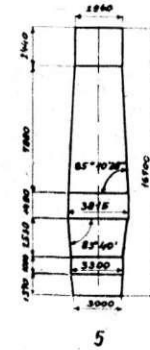
II. Profil VP2
obstojač

I. Profil VP1
od leta 1937-46

II. Profil VP1
od leta 1946-53

III. Profil VP1
obstojači

Tabela 2.

TEHNIČNI POKAZATELJI OBRATOVANJA PLAVŽEV ZA POSAMEZNA OBDOBJA

Plavž št. 1

	1. profil	2. profil	3. profil	povprečje 20 let
Obdobje	25. X. 1937 do 16. IV. 1945	1. VII. 1946 do 4. X. 1953	12. XI. 1953 do 2. X. 1957	25. X. 1937 do 2. X. 1957
Proizvodnja	330.345 t	325.800 t	274.159 t	930.304 t
Proizvodnja/24h	124 t	137 t	163 t	139 t
Poraba koksa/t gradlja	1.026 kg	1.127 kg	1.069 kg	1.077 kg
Izplen iz cel. vsipa	41,27 ‰	37,62 ‰	38,70 ‰	39,2 ‰

	1. profil	2. profil	povprečje 17 let
Obdobje	22. XII. 1940 do 19. I. 1952	29. II. 1952 do 1. XI. 1957	22. XII. 1940 do 1. XI. 1957
Proizvodnja	257.447 t	309.051 t	566.498 t
Proizvodnja/24h	108 t	178 t	138 t
Poraba koksa/t grodlja	1.144 kg	1.028 kg	1.059 kg
Izplen iz cel. vsipa	39,23 ‰	37,48 ‰	38,2 ‰

Podatki s tabele 2 nam zelo zgovorno dokazujejo, da je vsako povečanje profila znatno dvignilo proizvodnost peči in hkrati znižalo porabo koksa, kar je zlasti evidentno iz obratovanja plavža št. 2. Kolikor ista zakonitost v celoti ne nastopa tudi na plavžu št. 1, je vzrok v tem, ker je imel ta plavž v prvih letih obratovanja izredno kvalitetno rudo, kar je očito iz samega izplena.

Vsekakor je tudi zanimivo, koliko surovin je bilo v naših plavžih predelanih v teh 20 letih za ustvaritev 1.496.802 t grodlja. Ker gola številka premalo nazorno prikaže to ogromno vsoto, ne bo napak, če te količine izrazim tudi v vagonih. Za omenjeno proizvodnjo smo porabili 1.599.885 t koksa, kar predstavlja 133.324 vagonov ali vlak, ki bi segal od Jesenic do Skopja.

Poleg koksa pa je bilo predelano v plavžih 3 milijone 856.536 t rude in ostalih dodatkov, kar bi lahko naložili na 241.034 vagonov ali vlak, ki bi obsegal dvakratno razdaljo Ljubljana—Skopje.

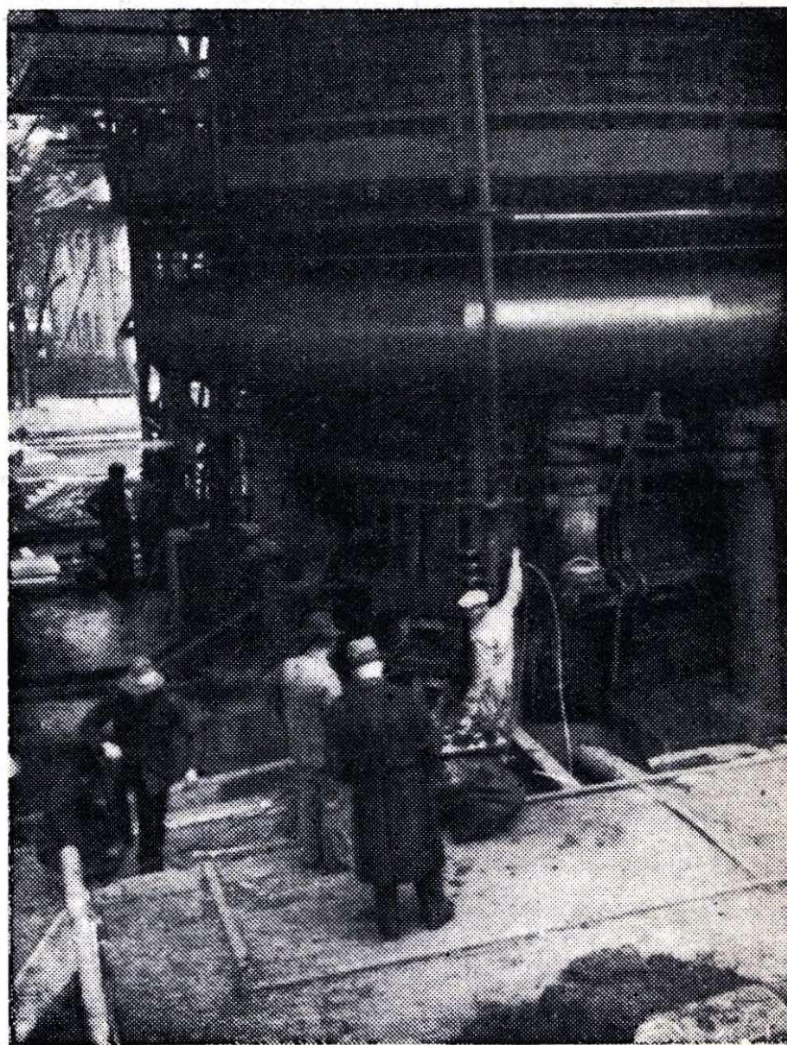
To ni ravno majhna količina in vsekakor gre vse priznanje onim, ki so sodelovali pri predelavi tega materiala in teh je še 34 med nami.

Kot že rečeno, imajo naši plavži napreden razvoj. Poslednji rekonstrukciji, ki sta bili izvedeni, sta bazirali na razširitvi talilnika, s ciljem, dobiti ne samo večji volumen oziroma zgorevni presek, temveč tudi s ciljem, ustvariti večji kot v sedlu, ki omogoča pri lahko reduktivnih rudah primerno hiter hod peči.

Istočasno z razvojem plavžev so se razvijala tudi druga postrojenja, samo da je bil na žalost njih tempo prepočasen, kar povzroča pri sedanjem obratovanju izredne težave. Da je problem še težji, niti novo zgrajena postrojenja niso dosegla v celoti svojega namena. Plinski čistilci, ki so nujno potrebni ekonomiki cele železarne, so že 4 leta v gradnji, a ne dograjeni. Cowperji, ki so sicer moderne naprave, so bili projektirani na maksimalno temperaturo 850° C pri 23.000 m³ zraka/h. Potrošnja zraka pa danes znaša 24.000 do 25.000 m³ zraka/h in dosegamo maksimalne temperature 680° C. Pražilni peči, ki sta bili projektirani na povprečno dnevno proizvodnjo 1100 t praženega siderita, kar pomeni dnevno potrebo ca. 1500 t surovega siderita, nimata vložka, da bi ju izkoriščali v namene, za katere sta bili grajeni. V letnem povprečju imamo

dnevno na razpolago le 167 t siderita ali 11 ‰ projektirane kapacitete. Stvar nadaljnjega razvoja je, da se odpravi pomanjkljivost na omenjenih napravah in da se ostale modernizira in poveča.

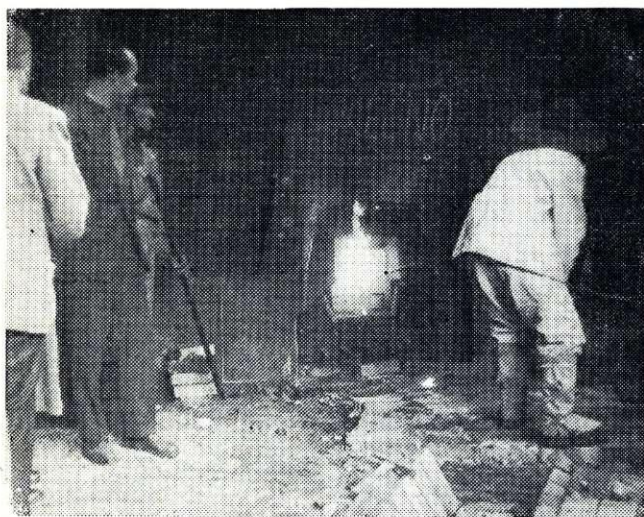
Četudi ni možno povečati obstoječih profilov naših plavžev in tem potom zvišati proizvodnje, s tem še ni rečeno, da se bo razvoj ustavil, nasprotno obstajajo realne možnosti, da se z manjšimi stroški kot doslej doseže boljše rezultate, tako v pogledu proizvodnosti kot v pogledu ekonomičnosti. Poizkusi na plavžu št. 2, ki so bili izvedeni v mesecu novembru, s ciljem ugotoviti možnosti predelave aglomerata v višjem ‰ razmerju ob visoki temperaturi zraka, so dali povsem zadovoljive rezultate. Ugo-

Pred 20 leti je zagorel prvi plavž na Jesenicah
Foto Slavko Smolej

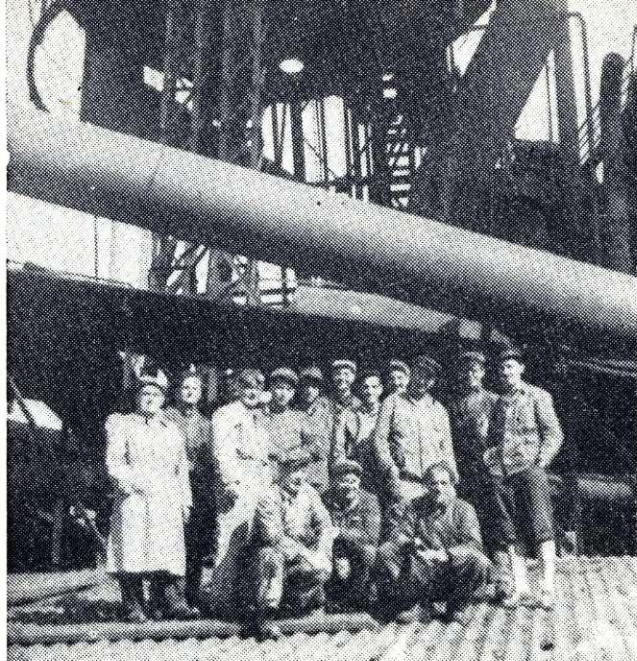
tovili smo namreč, da pri 55% aglomerata v vsipu in pri temperaturi zraka 700 do 850°C peč ne samo dobro in enakomerno dela, temveč tudi zelo ekonomsko ob visoki proizvodnji. Drugi del poizkusov pa je imel za cilj ugotoviti, ali je aglomerat pogoj za visoke temperature zraka. Ugotovitev je bila, da peč dobro sprejema visoke temperature zraka tudi pri nižjem % aglomerata v vložku.

Pri 30% aglomeratu, ostalo pa limonit (dobro klasiran) in pražen siderit, je peč celo bolj ekonomsko delala pri temperaturi 700 do 850°C kot pa z 55% aglomerata. Proizvodnja 208,3 t/24h ob porabi koksa 870 kg/t grodlja nam narekuje, da je potrebno te pogoje ustvariti za obe peči. To namreč pomeni zvišanje proizvodnje za 55 t/24h ali 20.000 t letno in znižanje porabe koksa 130 kg/t grodlja ali 19.500 t letno. Vrednost zvišanja proizvodnje in znižanja porabe koksa pa predstavlja za železarno 670.000.000 din več dohodkov letno. Samo enoletni dodatni dohodki bi pokrili vse investicije. Ker pa ti poizkusi niso bili izvedeni v idealnih pogojih, temveč je te pogoje v bodoče možno še znatno izboljšati, o čemer bi lahko zapisal kdaj drugič kaj več, kolikor bi bralce zanimalo. Smatram, da je možno doseči na obstoječih plavžih 150.000 t letne proizvodnje, kar bi povsem zadostovalo potrebam jeklarne in to ob porabi koksa ca. 800 kg/t grodlja, a v najslabšem primeru 830 kg.

Po zaključenem remontu je sodelavec Sajenko prižgal plavž
Foto Torkar

Ob tej pomembni obletnici je potrebno poudariti tudi uspehe, ki so bili doseženi pri remontu plavža št. 1, ki je bil zakurjen 5. XI. 1957. Četudi ta remont ne predstavlja povečanja peči, pa je pomenil povsem nekaj novega v izvajanjih remonta. Menjan je bil namreč ves gornji del plašča v višini 12 m, na katerem sloni zaklop peči z vsemi pripadajočimi deli, ki jih je bilo treba postaviti na začasno novo oporo. Kljub temu, da je ta remont predstavljal mnogo težje pogoje kot rekonstrukcija peči, je bil izveden 8 dni hitreje kot rekonstrukcija visoke peči št. 2. Če se zavedamo, da vsak dan zastoja plavža

Skupina naših sodelavcev, ki je sodelovala pri demontaži plašča na peči št. 1

pomeni za železarno 1,685.000 din izgube, šele vidimo, kako važna je prizadevnost ljudi in organizacija dela.

V znak priznanja za 20-letno vestno delo pri plavžih in v čast 20-letnice obratovanja visokih peči je upravni odbor organiziral sprejem vsem onim tovarišem, ki imajo v svoji stroki velike zasluge v razvoju plavžarstva na Jesenicah. Priznanja, ki so jih sprejeli, jim ne pomenijo samo pohvalo, temveč tudi dragocen spomin na kraj, kjer so preživeli dobršen del svojega življenja.

Vztrajnost teh tovarišev naj bo zgled tudi vsem ostalim, kajti samo z ljudmi, ki se vzgajajo pri svojem delu in se v njem izpopolnjujejo, je možno dosegati dobre uspehe. Ti so:

1. Beguš Florijan	18. Palčič Franc
2. Bernik Janez	19. Rekar Janez
3. Bertoncelj Viktor	20. Rožič Franc
4. Čop Silvester	21. Sajenko Dimitrij
5. Čufer Martin	22. Slabe Izidor
6. Derganc Martin	23. Smukavec Franc
7. Fuks Rudolf	24. Strnad Alojz
8. Hlebanja Janez	25. Svetlin Bernard
9. Jakopič Vinko	26. Rauhekar Tomaž
10. Kavčič Matevž	27. Špoljar Milan
11. Klinar Franc	28. Štukelj Franc
12. Kovač Anton	29. Vidic Dominik
13. Marinšek Franc	30. Vovk Anton
14. Mlakar Lovro	31. Zupan Janko
15. Marolt Jože	32. Zupanc Jakob
16. Nagode Karel	33. Žust Ivan
17. Nusdorfer Viktor	34. Urh Alojz

prav gotovo zaslužijo ne samo priznanje, temveč tudi spoštovanje celotnega kolektiva, ker so v razmeroma težkih pogojih, med najtežjimi v železarni, delali 20 let pri plavžih.

Imenovanim tovarišem iskreno čestitam in želim ter sem prepričan, da bodo do upokojitve vztrajali pri plavžih.

Poseben način litja izpodriva valjanje jekla

Stranggiessen

Prvi začetki, kako bi jeklo, pridobljeno iz talilnih peči, brez nadaljnjega gretja v posebnih ogrevalnih edinicah, predelavali v končne oblike s čim manjšo obdelavo ali sploh brez nje, sega v dobo Bassemerejevih poizkusov od leta 1850 dalje. Prijavljeni so bili razni patenti prav do povojne dobe, ko so začele nekatere firme že praktično vpeljavati kontinuirno litje jekla v palicah raznih presekov.

Kontinuirno litje se je razvilo v dveh smereh in že širok razmah tudi v naši ožji domovini. Vendar imajo te barvne kovine nižje tališče in manjšo količino akumulirane toplote, tako da je postopek enostavnejši in manj zahteven.

Kontinuirno litje se je razvilo v dveh smereh in sicer:

- litje raztaljenega jekla direktno v valje,
- litje raztaljenega jekla v kokile brez dna.

Poslednji način je postopek litja tekočega jekla v posebne kokile, kjer na spodnjem koncu že izstopa strnjena jeklena oblika, podana s presekom kokile neomejene dolžine. Ta način predelave jekla so nekatera metalurška podjetja v Avstriji, Nemčiji, Angliji in ZDA, začela posebno po letu 1950 praktično proučevati. Tudi v Sovjetski zvezi so opravili že tozadevne poizkuse. Današnja dognanja v svetu, posebno v ZDA, so toliko napredovala, da je podjetje Vatevilit postavilo objekt s kapaciteto 72.000 ton letno na osnovi kontinuirnega litja, posebno platin. Vse druge jeklarne kakor Bohler, Manesmann in druga opravljajo le od časa do časa kontinuirno litje, vendar tonaža ni znana, razen v Sovjetski zvezi, kjer sta kombinata Nova Tula in Krasnoje Sermovo s poizkusno proizvodnjo 5000 oziroma 7200 ton leta 1955.

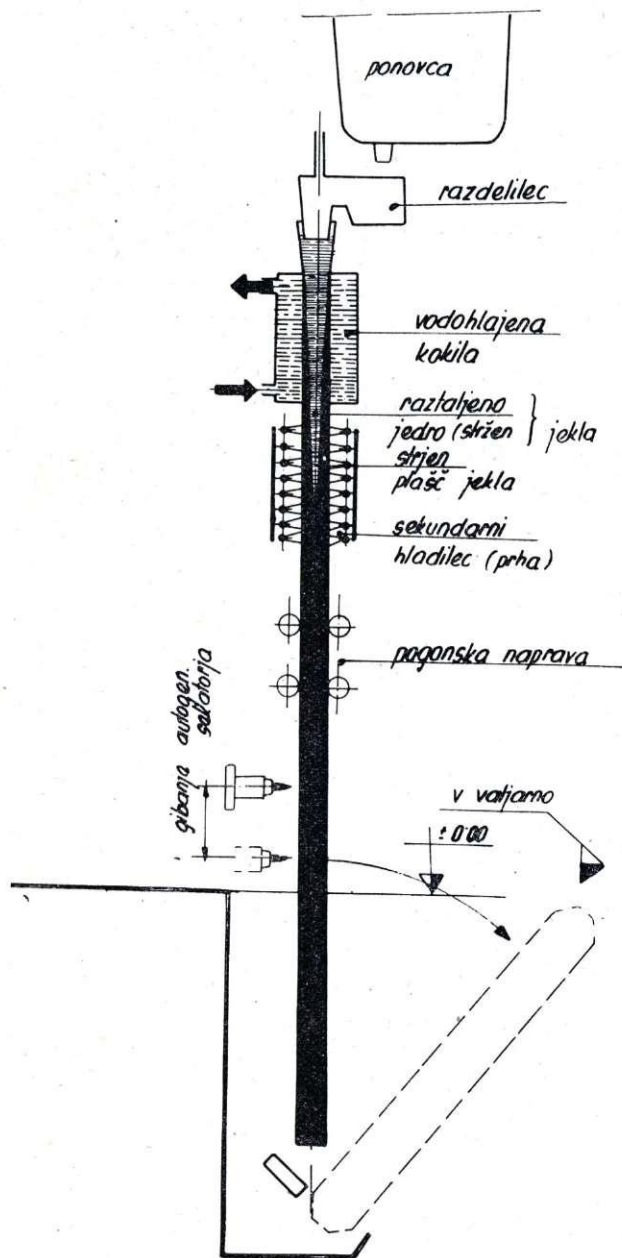
Princip

V livarski ponovci raztaljeno jeklo teče v razdelilec, ki potem razdvaja litino v kokile (2, 4, 6, 8 ali samo 1). Kokila, ki je lahko tenkostensko jeklo, baker oziroma medenina, je obdana s kanali za pretok hladilne vode.

Tu se razstavljenemu jeklu odvzame toplota s hladilno vodo, tako da se strdi plašč jekla, ki se debeli, v sredi pa ostaja tekoč stržen. Material se giblje navpično navzdol in sicer s hitrostjo, ki ni večja od obodnega strjevanja. Prav ta hitrost neobodnega strjevanja daje kapaciteto naprave. Ko izstopi strnjen komad iz kokile, ima v sredi, kakor že rečeno, tekoč stržen. Zato se palica-platina ponovno hladi z brizgajočo sekundarno vodo. Za enakomerni pomik navzdol skrbe pogonski valji, katerih hitrost se z sinhronizacijo (vskladenje) pomika s hitrostjo ohlajevanja zunanjega plašča palice skozi kokilo. Tako dobimo neskončni trak jekla take oblike, kakršno ima kokila, t. j. kvadratnega, pravokotnega, ovalnega preseka ali platine. Potrebna je samo še delitev na želeno daljino, nakar se jeklene palice s transportnim trakom prenese v valjarne, kjer se takoj izvaljajo. Kjer valjarne ni v bližini, transportirajo jeklene palice do valjarn in pregrevajo v pregrevalnih pečeh za nadaljnje valjanje.

Prednost in pomanjkljivosti

S tem načinom obdelave (oblikovanja) jekla se izognemo prevaljanju na težkih progah, blumingih

%

%

%

%

Kvaliteta jekla je enaka po klasičnem načinu metalurških postopkov izdelanemu. Po svetu so šli v dve smeri: Amerikanci in Nemci opravljajo poizkuse v velikih količinah običajnih jekel, Avstrijci (Bohler) pa so vsa skrb posvetili izdelavi kvalitetnih jekel od nerjavečih do brzorezilih.

Vsako jeklo zahteva svoj postopek, temperaturo litine, hitrost strjevanja in gotovo število predvaljanj. Vse to vpliva na strukturno sestavo jekla, ki pa je lahko dosti finejša od sedanjega načina proizvodnje. Tozadevne naprave, ki so v pogonu v svetu, kažejo na uspešna dognanja, ki jih pa le deloma objavljajo. V spodaj navedeni literaturi, ki objavlja posebne postopke litja, hitrosti, razne odnose količin, temperatur, kapacitet, cen itd. v diagramih, je zaslediti tudi metalografske izvide v besedi in sliki, kakor tudi v nekaterih primerih nastopajoče nevspešnosti.

Ta postopek direktne proizvodnje cagljjev, platin itd. bo v nekaj letih zavzel dokaj širok razmah, ker pri gotovi količini proizvodnje zmanjša stroške predelave jekla na minimum. Prihranijo se ogromne investicije za naprave ter količine za ogrevanje v

pečeh po starih postopkih. Z novim načinom predelave jekla (Stranggissen) bo mogoče z majhnimi stroški ogromno povečati kapaciteto končnih izdelkov v valjarnah, vzporedno s tem pa se bo sistem dela v jeklarnah čokaj spremenil, prav z ozirom na količino raztaljene taline in obliko livne jame.

Ne bi bilo preuranjeno misliti na napravo, ki konstruktivno in prostorno ni posebno zahtevna, ter začeti s poizkusi kontinuirnega litja (Stranggissen). Tako bi metalurgi in konstruktorji mogli analizirati proizvode, ter bi pridobljene izkušnje že vodile k razmišljanju in projektiranju večjih in popolnejših naprav. V svetu bi se lahko vključili med ostale, ki že večletne izkušnje še vedno skrbno čuvajo. Tudi če bi se postavljala taka naprava na Jesenicah, ne bo nobena firma - dobaviteljica do podrobnosti pokazala svojih dosedanjih dognanj z metalurške strani, pač pa bo šele potem treba začeti orati ledino.

Op. Slovensko tehnično izrazoslovje še nima izraza, ki bi smiselno označil ta postopek predelave jekla.

let 68 str. 438/39 — opis naprave
let 69 str. 813/19 — dognanja v Kapfenbergu, podatki in diagrami.

Hlajenje in strjevanje, oblika kokil
let 70 str. 1098/108 — lastnosti legiranih jekel, primerjava, predelava

let 72 str. 869/85 — metoda Jung-
haus, opis, postopek, rezultati,
prednosti

Stahl und Eisen let 72 str. 952/54

Iron Aige 168 Nr. 113/18 — kontinuirno litje
v ZDA

Stahl und Eisen let 76 str. 437/42 — opis naprave,
obratne rešitve in možnosti
let 77 str. 6978 — naprave v
Kapfenbergu, opis in kapacitete ter
perspektiva.

Literatura

Stahl und Eisen let 54 str. 1177/80
let 61 str. 409/16
let 63 str. 502/04 — zgodovina

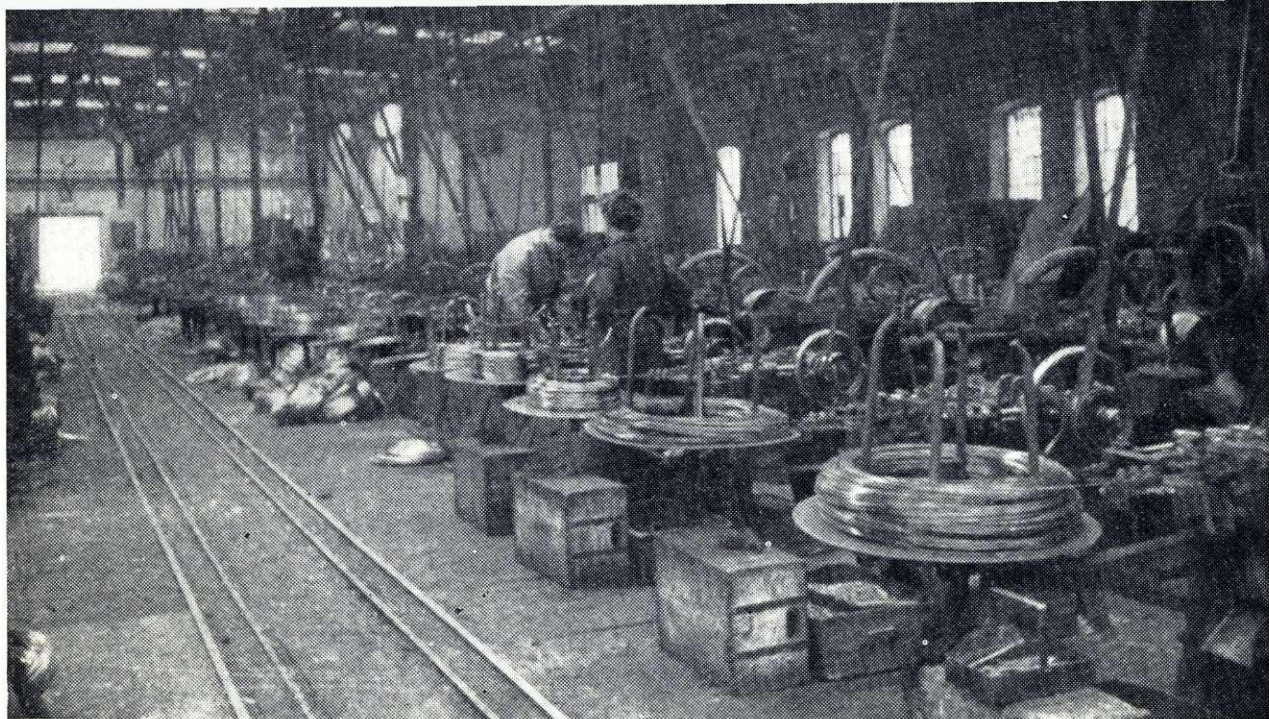
Biočenko: Moskva 56 Akademija nauka SSSR — kon-
tinuirno litje jekla. — Schwarzmeier — Valdmarr —
Stuttgart 57 — Berliner Union — Stranggissen.

H. F.

Poročilo o obratnih nezgodah za mesec september

Obrat:	Nezgode:						Izpad			
	smrtne		ostale		skupaj		%	dni	ur	v din
	m	ž	m	ž	m	ž				
Visoke peči			6	—	6	—	1,6	154	1232	88.384.—
Martinarna			14	—	14	—	2,5	203	1624	116.506.—
Elektropeč			1	—	1	—	1,1	6	48	3.444.—
Javornik I.			15	—	15	—	2,2	179	1432	102.731.—
Valjarna 2400			3	—	3	—	1,3	35	280	20.087.—
Javornik II.			2	1	2	1	0,7	45	360	25.826.—
Javornik IV.			—	—	—	—	—	—	—	—
Žična valjarna			6	—	6	—	3,0	60	480	34.435.—
Jeklovlek			1	—	1	—	0,9	3	24	1.722.—
Predelovalni			9	2	9	2	1,7	126	1008	72.314.—
Cevalna			4	—	4	—	2,5	30	240	17.218.—
Elektroodni			1	—	1	—	0,7	6	48	3.444.—
Livarna			2	—	2	—	1,0	30	240	17.218.—
Šamotarna			1	—	1	—	0,5	1	8	574.—
Energijski			2	—	2	—	1,0	4	32	2.296.—
O T K			—	—	—	—	—	—	—	—
Mehanična			3	—	3	—	0,9	45	368	20.400.—
Konstrukcijska			2	—	2	—	1,0	19	152	10.903.—
Elektrodelavnica			—	—	—	—	—	—	—	—
Gradbeni			2	—	2	—	0,9	27	216	15.496.—
Javornik III.			4	—	4	—	1,0	34	272	19.513.—
Promet			6	—	6	—	1,6	107	856	61.409.—
Transport	1	—	2	—	3	—	1,4	31	248	17.792.—
Kapitalna			1	—	1	—	1,7	31	248	17.792.—
Garaža			—	—	—	—	—	25	200	14.348.—
Direkcija			—	—	—	—	—	—	—	—
Pomožna služba			—	—	—	—	—	—	—	—
Komunalni oddelek			—	—	—	—	—	—	—	—
MIS			—	—	—	—	—	—	—	—
Nabavni oddelek			—	—	—	—	—	—	—	—
Skupno:	1	—	87	3	88	3	1,3	1202	9616	689.852.—

Nezgod skupno: 91.

Tako izgleda notranjost naše žebtlarne — Foto Torkar

O naši žebtlarni še nismo pisali

Žebtlarna je eden najstarejših obratov v naši železarni. S proizvodnjo žebtljev smo začeli že v letu 1889, pred 68 leti. Tedanja mesečna proizvodnja žebtljev je bila 200—250 ton. Z nadaljnjim razvojem železarske industrije na Jesenicah ter z nabavo novih žebtljarskih strojev pa se je proizvodnja povečala in to že v letu 1906 in so takrat žebtljarji izdelali 500 do 800 ton žebtljev na mesec.

Velik požar v naši tovarni v letu 1906 pa je bil usoden tudi za žebtlarno, ki je skoraj v celoti po-

gorela, močno pa je bil poškodovan tudi strojni park. Kmalu po usodnem požaru so zgradili novo — to je sedanjo žebtlarno, ki je začela obratovati v letih 1907 do 1908 z istimi stroji, ki so jih popravili in osposobili za ponovno obratovanje v Ljubljani in Beljaku. S tem strojnim parkom so delali naši žebtljarji vse do leta 1931, ko so tovarno prevzeli novi delničarji in gospodarji. Takrat so nabavili nekaj novih brzohodnih strojev, kljub temu pa je bilo v obratovanju še vedno 74% žebtljarskih strojev, starih več kakor 50 let.

Takoj v začetku naj poudarim, da naša žebtlarna doslej ni uživala posebne pozornosti, kar velja prav posebno za prejšnja leta. Vzroke za to je iskati v nepravilnih stališčih ter gledanju na perspektivo obratovanja žebtlarne.

V prvih povojnih — letih to je od leta 1945—1948 so celo predvidevali selitev žebtlarne v razne druge kraje, kar pa je seveda slabo vplivalo na storilnost zaposlenih sodelavcev-žebtljarjev.

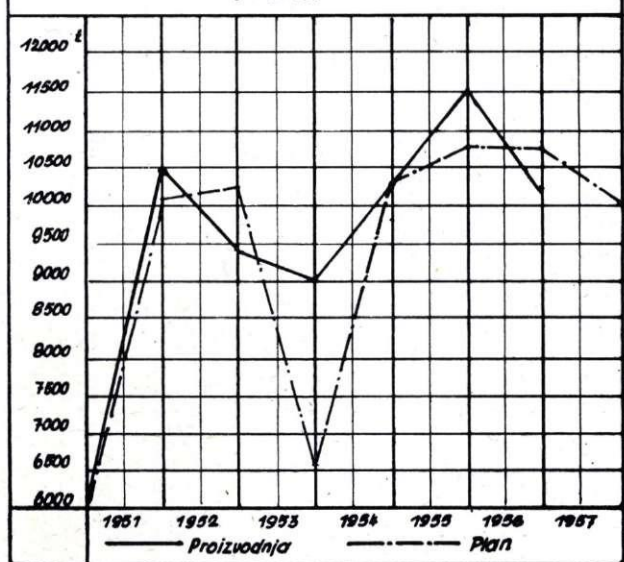
Poleg tega izdelujejo naši žebtljarji tudi bodečo žico in pohištvene vzmeti. Najvažnejša so seveda naročila, od katerih je odvisen uspeh celotnega kolektiva. Doseženi uspehi so lepo razvidni iz diagrama, za razdobje od leta 1951—1957.

Skupna prodajna vrednost žičnih izdelkov v naši žebtlarni, to je žebtljev, pohištvenih vzmeti in bodeče žice, je povprečno letno ena milijarda devetsto milijonov dinarjev.

Pred 51 leti je požar uničil predelovalne obrate in močno prizadel tudi našo žebtlarno

Gibanje plana in proizvodnje žičnih izdelkov v žebeljarni od l. 1951-1957 v tonah

PLAN IN PROIZVODNJA

Iz gornjega diagrama je razvidno gibanje proizvodnje v naši žebeljarni v zadnjih šestih letih. Ne bo odveč, če kratko opišem razloge, ki so več ali manj vplivali na doseganje večjih ali manjših proizvodnih uspehov.

V letu 1951 je delovni kolektiv naše žebeljarnje izpolnil letni proizvodni plan s 103.2 % toda že v naslednjem letu ugotovimo padec v proizvodnji tako, da je bila letna proizvodna obveznost dosežena le s 86.9 %. V tem letu so številni naročniki odpovedali svoja prvotna naročila, zaloge žičnih izdelkov pa so bile vedno večje v naših skladiščih. Proizvodnjo žebeljev je bilo treba spričo nastalega položaja ustaviti, kljub vsem pogojem, da bi lahko izpolnili letni proizvodni plan, če se nam ne bi kopičile zaloge storniranih naročil žebeljev.

Tudi v naslednjem letu ni bil položaj dosti boljši. Skladišča žebeljev niso bila polna samo v naši železarni, temveč je bilo temu tako tudi v drugih podjetjih v državi, kjer jih izdelujejo. Zaradi tega je bila planirana količina žičnih izdelkov skoraj za polovico manjša od planirane proizvodnje žebeljev v prejšnjem letu. Hkrati je bilo takrat v ospredju tudi vprašanje kvalificiranih delavcev - žebelarjev. Ker nismo imeli za naše delavce dovolj dela v lastnem obratu, smo jih izposodili drugim obratom. Toda tudi to ni bilo dobro, kajti mnogi sodelavci, ki so bili v prejšnjih letih zaposleni v naši žebeljarni, se niso več vrnili na delo.

V drugem polletju pa se je položaj glede naročil toliko izboljšal, da smo družbeni plan za leto 1953 izpolnili s 131.5 %.

Leta 1954 je družbeni plan žebeljev bil presežen za 70 %. Tudi proizvodnja bodeče žice je bila to leto

nad družbenim planom. Pri proizvodnji pohištenih vzmeti družbeni plan ni bil dosežen, pa tudi v ostalih oddelkih je žebeljarna komaj dosegla plan.

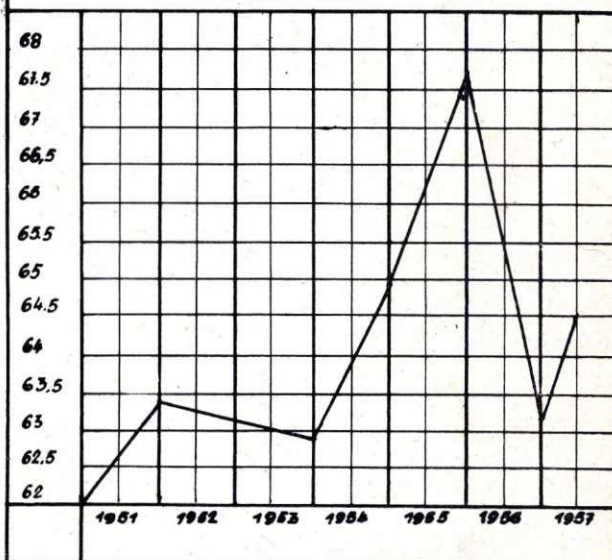
V naslednjem letu smo imeli v žebeljarni več sreče glede naročil, tako za žebelje kakor tudi za pohištenne vzmeti, letni družbeni plan pa smo izpolnili z 106.31 %.

V lanskem letu bi bilo vse v redu, če ne bi pri-manjkovalo naročil za bodečo žico. Medtem ko je bil letni plan za izdelavo žebeljev izpolnjen s 106.9 %, družbeni plan vzmeti z 112 % ni bilo možno doseči predvidenega letnega plana v celoti z več kakor z 94.55 %.

Iz objavljenega diagrama je razvidno, da je bil letni plan za izdelavo žičnikov postavljen na 8000 ton, kar predstavlja realno zmogljivost, letni družbeni plan za izdelavo pohištenih vzmeti pa je bil zvišan na 1500 ton, spričo vedno večjega zanimanja potrošnikov oziroma naročnikov.

Iz navedene problematike lahko ugotovimo, zakaj krivulja na diagramu niha. Naši žebelarji izdelujejo izdelke, ki so namenjeni predvsem za široko potrošnjo, zato pa je obseg naročil odvisen zlasti od kupne moči naročnikov in od trenutnega položaja na svetovnem tržišču.

Gibanje storilnosti v kg/h na moža v l. 1951-1957

GIBANJE STORILNOSTI kg/h NA MOŽA OD 1951-1957

Zanimiva je problematika, ki kaže, kako v nekem oddelku ali obratu narašča ali pada storilnost zaposlenih delavcev. Diagram, ki ga posredujemo na tem mestu, pa je prikaz stanja v naši žebeljarni. Vedeti je treba, da je od večje ali manjše storilnosti dela odvisen življenjski standard delovnih ljudi. Prav zato je potrebno, da vsi zaposleni delavci prispevamo kar največ k skupnim naporom za izboljšanje živ-

ljenjske ravni. Moj namen je, da kratko obrazložim razvoj storilnosti dela v žebljarni, tako da bo objavljeni diagram lažje razumljiv.

V letu 1951 je bila dosežena storilnost 63.40 kg/m s pripombo, da smo morali upoštevati takratna naročila finih tankih in srednjih dimenzij žebeljev. Teh naročil je bilo precej, zato smo v tem letu porabili tudi več žebljarskih in vzdrževalnih ur.

Zaradi zmanjšanja letnega družbenega plana za žične izdelke, in to skoraj za polovico, je padla tudi storilnost dela v primerjavi z storilnostjo v letu 1951 in je v letu 1952 znašala 63.10 kg/m. Padanje ali zmanjšanje storilnosti dela zaznamujemo v žebljarni tudi v naslednjem letu — 1953. Kljub temu, da smo zmanjšali obratovanje, pa je vzdrževalna skupina delala v polni zasedbi, dosežena storilnost dela za to leto pa je bila komaj 62.88 kg/m.

V naslednjih dveh letih se je položaj nekoliko izboljšal. V žebljarni smo začeli izdelovati žične izdelke, ki so bili namenjeni v Turčijo. Naročila za Turčijo so takrat vsebovala precej srednjih, to je za nas ugodnih dimenzij, ki pa je v precejšnji meri vplivalo na dvig storilnosti. V letih 1954 in 1955 je bila dosežena največja storilnost in to 67.70 kg/moža.

Lani smo ustavili izvoz žičnih izdelkov v Turčijo, zato pa smo izdelali več žebeljev za domači trg. Za domačo potrošnjo nismo potrebovali toliko srednjih dimenzij, zato je bila tonaža manjša.

V drugem polletju 1956 smo začeli svoje izdelke izvažati v Ameriko. Katalog za izdelavo ameriških žičnikov ima namreč te slabe lastnosti, da so dimenzije srednjih debelin bolj kratke kakor v katalogih BWG in JDP. Vzroke zato je iskati tudi v oblikah žičnikov, namenjenih za izvoz v Ameriko, ki se razlikujejo od naših tako po debelini žice kakor tudi po premeru, debelini in dolžini glave. Znano je, da so predpisi glede toleranc zelo strogi, zato smo imeli precej težav. Vse to je vplivalo na ponovno zmanjšanje storilnosti dela, ki je v lanskem letu zopet padla na 63.16.

Naši žebjarji so v prvem polletju letošnjega leta osvojili nov način dela in s tem tudi povečali storilnost dela, ki znaša 64.53 kg/m.

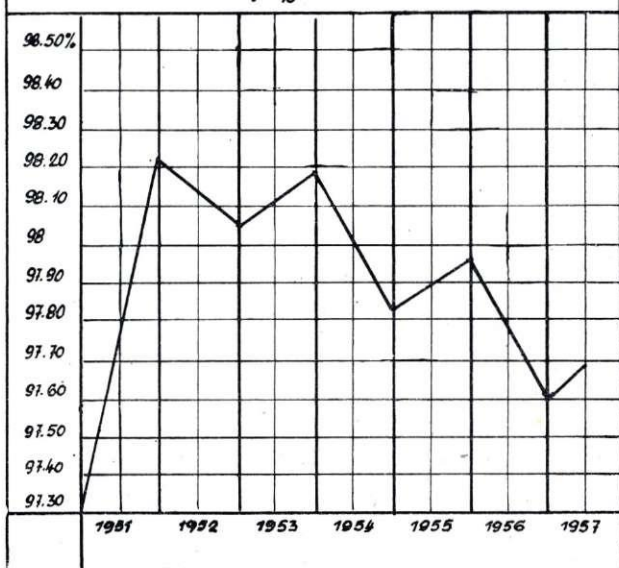
IZPLEN ŽIČNIH IZDELKOV

Diagram kaže izplen žičnih izdelkov in tudi tu lahko opazimo večje ali manjše nihanje krivulje. Izplen v obratu žebljarne je zelo stalen, zato so tudi razlike med najboljšim izplenom 98.21% in najslabšim izplenom 97.60% zelo majhne in znašajo komaj 0.61%. Na različne dosežke pri izplenu so vplivali v glavnem naslednji vzroki.

V letih 1951—1953 smo izdelovali žebelje v glavnem le za domači trg, v naslednjih letih pa smo jih izdelovali tudi za izvoz. Žebli, ki so namenjeni za izvoz, morajo biti izdelani po posebnih obstoječih predpisih in sicer tako, da so konice večje, več pa je zaradi tega tudi odpadkov. Žebli tanjših debelin pa morajo biti prerezani. Za običajno trgovsko žico se valja različne kvalitete, zato dobimo iz žičarne tudi takšno žico, ki jo ne moremo uporabiti za izdelavo že omenjenih vrst žebeljev.

Gibanje izplena l. 1951 ÷ 1957

v %

NAŠ IZVOZ

Predpogoj slehernega podjetja ali obrata je, da ima kar največ naročil, tako da lahko nemoteno obratuje. V letu 1955 so bili urejeni trgovinski odnosi s številnimi državami, s tem pa je bil rešen tudi pereči problem izvoza naših žebeljev. Kljub vsem težavam, ki jih je imel delovni kolektiv žebljarne z izdelavo žebeljev po katalogih JDP, BWG in USA pa je bilo izdelanih nad 200 vrst žičnih izdelkov. Odpremi smo jih v naslednje države izven naših meja: Turčija, Etiopija, Indija, Pakistan, Sirija, Burma. V lanskem letu smo začeli izvažati v Združene države Amerike, v letošnjem letu pa bomo v ta kontinent odposlali skoraj polovico izdelkov, ki jih predvideva družbeni plan obrata žebljarne. S tem v zvezi pripominjam, da smo imeli v začetku precej težav glede embalaranja žebeljev, namenjenih za izvoz v druge države. Prav posebno velja to za BWG žebelje po težini 100 Lbrs za netto zaboj. Takšen zaboj je moral biti signiran na petih straneh. V ZDA izvažamo naše izdelke v posebnih sodovih (težina 100 lbs). Glede kvalitete izvoženih žičnih izdelkov lahko povemo le to, da doslej še nismo prejeli nobene reklamacije zaradi morebitne slabe kvalitete — nasprotno dobivamo priznanja.

UVAJANJE NOVIH IZDELKOV

Z uvajanjem novih izdelkov imamo namen, da bi po dolgih letih zopet začeli z modrenjem tapetniških in lepenkarskih žebeljev, kar ustreza tudi pogojem zunanjega trga. V načrtu je tudi predvidena strojna naprava za termično cinkanje žebeljev. Ta naprava mora biti seveda v posebnem prostoru, ki ga pa žebljarna nima. Vendar bo treba tudi to vprašanje dokončno rešiti, z namenom, da zadostimo velikemu

povpraševanju po pocinkanih žeblih tako na domačem, kakor tudi na inozemskem trgu.

V načrtu je tudi nabava novih žebljarskih strojev, s katerimi nameravamo zamenjati sedanje že dotrajane stroje. Z novimi stroji pa bo možno zadočiti potrebam in to v večji meri in tudi z bolj pestrim asortimanom na tržišču.

Z obnovo sedanjega strojnega parka v žebljarni, ki že sedemdeset let daje kruh številnim delavcem-žebjarjem in ustvarja dobiček podjetju, s to obnovo bi bila v glavnem obnovev žebljarne zaključena in to v sedaj zamišljenem obsegu.

Letos smo obnovili in uredili poslopje — žebljarno, ki kljub delnemu pomanjkanju prostora članom žebljarskega kolektiva omogoča delo v svetlih in urejenih prostorih, kakor tudi zadovoljstvo in potrebno higieno.

Naša žebljarna je prav gotovo najstarejša v državi, vedno smo pomagali tudi drugim, zato bi morali storiti vse, kar je v naši skupni moči, da tudi v bodoče obdržimo vodilni položaj.

R. J.

Novak Gregor

Poveljnik Reševalne in požarno varnostne službe

Budnosti ni nikoli preveč

V petek 25. oktobra ob 16.40 uri smo od mojstra žične valjarne tov. Groharja prejeli telefonično obvestilo, da je v strojnici žične valjarne nastal požar, ki se je že močno razširil.

Takoj izvedeni tihi alarm ter budnost službujočih gasilcev v železarni sta omogočila, da so prvi gasilci prišli na mesto požara že v prvih treh minutah.

Medtem se je hipoma razvil velik plamen in ogromni valovi dima so zagrnili žično valjarno.

Ob našem prihodu je seveda takoj sledila odklopitev električnega toka iz omrežja obrata žične valjarne, zaprl se je dovod plina v peči in tudi delo v obratu je bilo takoj prekinjeno.

Ognjeni zublji so skozi leseno steno strojnice zajeli že v celoti vso levo leseno steno in ostrešno konstrukcijo, od levega stranskega vhoda do pisarn obrata valjarne.

Vsi mojstri in delavci so rade volje pristopili v pomoč gasilcem in v trenutku so bili napolnjeni trije napadalni cevovodi. S prvim cevovodom se je gasilo v notranjosti vodne turbine, z drugim in tretjim pa se je vzelo požar ostrejša in leseno steno v klešče. Dasiravno se je ogenj že razbesnel — je bilo njegovo uničevalno leglo v cca 15 minutah likvidirano.

Ker je streha žične valjarne krita s pločevino, je bilo težko priti do posameznega požarnega gnezda, katera so se še dolgo pojavljala na požarišču. Zato je požarna straža štirih gasilcev imela nalogo nadzorovati in pogasiti še te posamezne primere. Zaradi tega dela so zapustili požarišče šele ob 3. uri naslednjega dne, dočim je valjarna začela z obratovanjem že ob 22. uri.

Poizkusimo ugotoviti še vzroke, zaradi katerih je požar nastal. Prva možnost: iskre pri zaviranju vztrajnika, druga verjetnejša možnost pa je, da je požar nastal zaradi odmeta cigaretnega ogorka v betonski jašek, v katerem je bila precejšnja količina odpadnih mastnih krp. Goreti je začelo v kanalu pod jermenskim prenosom, od koder se je ogenj potom transmisije in zaradi prašnih delov hitro razširil in zajel najbližjo okolico.

Vzrok nastanka požara so torej vsekakor mastne krpe, ki bi morale biti shranjene v zaprtem pločevinastem zaboju, ne pa malomarno odvržene, čeprav v globok betonski kanal. To naj bo v pouk vsem, ki to delajo, zato ne smatrajte, da gasilci, ki izvajajo preventivno požarnovarnostno službo po obratih sitnarijo, pač pa prihajajo po svoji službeni dolžnosti z najboljšimi nameni.

Pregovor pravi »Bolje preprečiti kot pa lečiti«. Pri tem pa ne pozabimo, kako veliko škodo bi nam lahko prizadel prav ta požar. Delo bi bilo ustavljeno za več mesecev in isto proizvodnjo bi dosegli šele po daljšem času. Le srečnemu naključju, našim valjavcem in gasilcem se je zahvaliti, da ni bila katastrofa večja in usodnejša. (Razen turbinskega usnjenega pasu, stroji in ostale naprave niso utrpeli nobene škode). Če gašenje požara ne bi uspelo, bi razvijajoča se temperatura v žični valjarni lahko onesposobila tudi sosedni obrat Martinarno. **Ta požar je bil nova in trda preizkušnja naših gasilcev in ponovno opozorilo, da budnosti ni nikoli preveč.**

Spomnimo se še, da je v noči od 21. na 22. januar 1906 ogenj uničil pretežni del nekdanjih predelovalnih obratov železarne in da je danes prav vpričo tako močne preventivne požarnovarnostne službe v železarni kaj takega skoraj nemogoče.

Opozoriti hočem, da požarna varnost žične valjarne s tem še ni odstranjena. **Potrebno je, da po dolgem odlašanju dobi svojo streho in to tako, kot to zahtevajo predpisi o valjarnah.**

Delavka pri delu v zavijalnici — Foto Slavko Smolej

Po konferenci in diskusiji, ki je bila naslednji dan pri tehničnem direktorju o vzrokih in poteku požara ter o stanju žične valjarne po požaru, se določijo naslednji preventivni ukrepi.

1. Pri vsaki menjavi jermenice je treba temeljito očistiti kanal.
2. Okoli strojnice, nad pečjo in ostalimi nevarnimi mesti, je treba obrizgati lesene dele z impregnacijskim sredstvom.
3. Posvetiti je treba več pozornosti opozorilom in preventivnim ukrepom glede odmetavanja naoljenih krp.
4. V soglasnosti z obratovodstvi naj poveljstvo gasilcev preišče možnost organiziranja in usposabljanja v vsakem obratu in na vsaki dnini po tri sodelavce v požarni in reševalni službi.

Tako izvežbane trojke bi v primeru nastanka nesreče ali požara v njih obratih že pred prihodom gasilcev lahko mnogo koristile sebi, sodelavcem in naši skupnosti. Zato se naproša vse obratovodje, naj pridobijo sodelavce, ki bi imeli veselje do dela v takšnih trojkah in da le-te prijavijo na gasilsko poveljstvo pri ŽJ. Tako kot je naš gasilski odred s svojim znanjem, orodjem in opremo pogosto udeležen pri samem procesu proizvodnje, tako naj bi se vključilo in pomagalo čim več izvežbanih ljudi pri izpolnjevanju nalog, ki si jih je zadal delovni kolektiv pri izvajanju požarne in reševalne službe.

Pohvala in priznanje

Dne 25. 10. 1957 je nastal v obratu žične valjarne požar, ki bi lahko povzročil ogromno škodo v podjetju na splošnem ljudskem premoženju. Zahvaliti se je samo budnosti in prisebnosti dnine Grohar, ki je pravočasno in z vso vnemo pričela gasiti in preprečila razširitev požara.

Iz tega razloga, ki predstavlja izreden podvig, je Upravni odbor na svoji redni 13. seji dne 6. novembra 1957 sklenil, da se izroči

PISMENA POHVALA IN PRIZNANJE

dnini Grohar za uspešno pomoč in hitro posredovanje pri gašenju požara.

Upravni odbor smatra, da je taka delovna vnema lahko vzgled vsemu kolektivu žične valjarne in cele železarne.

Srečno!

Predsednik UO:

Jože Ulčar

Raziskovanje ostankov železarstva na Pozabljenem v Bohinju

Zgodovinski oddelek Stalne razstave ŽJ ima namen prikazati nekdanje gorenjske fužine, od katerih je danes še komaj kaj sledu, v primernih maketah. Poleg tega pa istočasno na terenu zbrati čim več podatkov o fužinah samih ter o načinu dela v njih. Ker so fužine na Pozabljenem najbolj pozabljene, je UO Stalne razstave sklenil, da se raziskovalno delo prične v tem kraju. Za Pozabljeno je znano iz tehnične risbe iz leta 1850, da je tam stalo dvoje kladiv s pečmi, katerih lastnik je bil Žiga Zois. Kasnejša risba naprav na Pozabljenem navaja, da je tam stalo eno kladivo in valjarna poleg odgovarjajočih peči. Tam danes ni nobenih ostankov, temveč je vse preraščeno s travnato rušo. Raziskovalna grupa je imela s seboj katastrsko mapo Pozabljenega iz leta 1826 in je na podlagi te iskala temelje takratnih stavb. Od v katastrski mapi iz leta 1826 vrisanih objektov še stoji stanovanjska hiša. Preko trase nekdanjih rak ob strugi Bistrice pa danes stoji zidana stavba takozvana »cegvenca«, ki v katastrski mapi iz leta 1826 še ni vrisana. Ob strugi Bistrice je še vidno zajetje vode za pogon fužin na Pozabljenem. Od samih rak pa ni nobenega sledu. V strugi Bistrice so vidni gladki kamnitni kvadri, ki so služili za podlago bivšemu jezu. Trasa rak pa je na terenu vidna, kakor tudi obseg takratnega vodostana v obliki jezera. Tudi od nekdanjih vodnih koles ni nobenega sledu, viden pa je na terenu odtok vode iz rak v strugo Bistrice.

Ob pomoči tovarišev Šobrla Luke, starega 91 let, ki je bil v mladih letih kovač v fužinah na Bistrici, Mencingerja Martina, starega 75 let, ki je v mladih letih vozil oglje za fužine na Pozabljenem in Žvana

Simona, krajevnega kronista Bohinja, se je moglo ugotoviti sledeče:

Na Pozabljenem 1957 — Foto Slavko Smolej

Pri raziskovanju na Pozabljenem so sodelovali tudi tamkajšnji prebivalci. Na sliki od leve proti desni: Simen Ivan, Martin Mencinger in Soberl Luka v družbi z člani Tehniškega muzeja ZJ

Severna stena fužine (proti strugi Bistrici) je deformirana z ozirom na ogeljni kamen in ostanke temeljev vzhodne stene. Ob trasi rak na zapadni strani stavbe so pod rušo vidni temelji iz kamna zidane stavbe, v katerem sta vidna dva železna vijaka premera okoli 4 cm. Tu je pod zaraščenim grmovjem vidna globlja odprtina v stavbi. O tem, čemu je ta odprtina služila kakor tudi vijaka, je trenutno neumestno karkoli domnevati. Vsekakor bo potrebno v prihodnosti izluščiti iz travne ruše temelje vseh zidov, ker je verjetno, da bi odkrili tudi temelj južnega zidu, ki sedaj ni viden.

Iz gornjih ugotovitev vidimo, da je od teh fužin ostalo prav malo — skoraj nič. Tovariš Mencinger pripoveduje, da so ves obdelani kamen kasneje po opustitvi fužin porabili pri regulaciji struge Bistrice in posamezniki pri zidavi hiš. Katastrska mapa iz leta 1826, ki jo hrani Gozdna uprava v Bohinjski Bistrici, s sedežem v bivšem Zoisovem gradu, nima vrisanih skladišč za oglje (kolpern). Kasnejši izveček posestev KID iz katastrske mape, ki ga hrani Stalna razstava ž. J., pa ima tako skladišče vrisano, ob sedaj še obstoječi stanovanjski hiši. Po pripo-

vedovanju sedaj že pokojnega tovariša Ravnika Simona v letu 1952, ki je delal v fužinah na Pozabljenem, je stalo še eno skladišče za oglje zadaj za stanovanjsko hišo, za kar ni katastrske podlage, pač pa navedeno izpoved potrjuje črna zemlja na tem mestu in ostanek nadvoza do teh skladišč. Pri pregledovanju terena, kjer so stale fužine pa do struge Bistrice, so se našli kosi žlindre raznih tež, strukture in zunanjega izgleda.

Člani zgodovinskega oddelka Stalne razstave so imeli s seboj tudi magnetofon z namenom, da ohranijo neposredne izjave prej imenovanih tovarišev o življenju in delu na Pozabljenem in v Bohinju sploh. Mimogrede si je muzejska skupina ogledala tudi kraj, kjer je nekoč stala fužina v Bohinjski Bistrici, kjer je našla zanimive kose žlindre ondote nega plavža, ki je istočasno s fužino pogorel 1890. leta in pa kraj, kjer je nekoč delovala fužina v Stari fužini in našla »pekl« iz kovaškega ognjišča in iz pretopilnice (frišarce), razne kose žlindre in železno rudo. Takozvani »pekl« je sprimek železa, kuriva in žlindre, ki nastane po daljšem času obratovanja na dnu ognjišča, bodisi kovaškega, bodisi pretopilnice.

✿ ✿ Z delom ustvarjamo lepšo prihodnost ✿ ✿

TROJANSKI KONI

Spisal: Miha Klinar

Ilustriral: Jaka Torkar

Enakomeren ropot parnih žag je napolnjeval pokrajino in ji meril čas. Tam daleč nekje, kakor da bi bilo na drugem koncu sveta, je že četrto leto živjela vojna. Tu, v sibirskem mestu Alatinu, pa je skoraj ni bilo čutiti. Da je bila, so prebivalci vedeli le zaradi pomanjkanja in po tem, ker v mestu ni bilo več mladih in zdravih moških, ker so na žagah v okolici delali ujetniki in ker so v mesto prihajale z vlaki vedno nove trume ljudi, ki so jih prej cesarski, zdaj častniški in podčastniški Začasne vlade v maglici predelovali v vojake. Kajti vojna, ki je besnela nekje tam daleč na zahodu, je kot nenasitna zver požirala vedno nov človeški material.

Dasi človeškega materiala, kakor so vojaški strokovnjaki imenovali ljudi, v Rusiji ni zmanjkalo, so v alatinske vojašnice zadnje čase dobivali tako slabega, da so bili poklicni predelovalci ljudi v vojake iz dneva v dan bolj zaskrbljeni. Te zaskrbljenosti jim ni mogla odplaviti niti močna vodka, s katero so se oskrbovali iz skladišč tovarne alkohola, ki je že od izbruha vojne molče samevala na robu mesta in se ozirala na temne, neizčrpne je love gozdove, kakor da bi se dolgočasila s svojimi, še vedno neizčrpanimi skladišči, do katerih so imeli pravico samo častniki in podčastniki alatinske garnizije. Dasi so že četrto leto popivali vsak dan in dasi tovarna v teh letih ni obratovala, je bilo v skladiščih še vedno okrog dve sto tisoč ruskih veder žganja.

Poročnik Ivan Ivanovič Kuzmin, ki je v Alatinu slovel kot najboljši predelovalec človeškega materiala v vojake, se je slabe volje vrnil iz tovarne v vojašnico. Ze ob vhodu v ta obširni prostor, omejen z gosto bodočo žico in posejan z mnogimi barakami, nad katerimi je kakor brezkončna umazana šotorska plahta sivelo mrzlo sibirsko nebo, je ozmerjal stražarja in mu opsoval mater, ker ga ni pozdravil točno po vojaških predpisih. Takoj nato pa se je njegova jeza razlila nad gručo še nepreoblečenih novincev, za katere ni bilo uniform in so zato morali vaditi v oblekah, v katerih so bili pred tremi tedni prišli. Četudi je bil nasajen že prej, je mislil, da so ga razjezili prav tile novinci, ki so se kdo ve zakaj potikali okrog stražarnice. Ni jih poslušal, ko so se opravičevali, da so barake natrpene, nova, ki jo je bil ukazal komandant garnizona zgraditi, pa bo morda šele čez uro ali dve dograjena.

— Ustranci! — jih je nadrl in ukazal mirno, nato pa jih s povelji podil sem in tja po vežbališču, jim ukazoval metati se v pravkar zapadli sneg in se plaziti po trebuhu.

Nezadovoljen z njihovim okornim izvajanjem se je še bolj razjezil. Pihal je in sikal povelja, ki so se z oblački sape, močno zaudarjajoče po žganju, valila skozi ostri zrak proti vojakom.

— Nobene prožnosti! In taka polena naj branijo domovino? Da bi vam bog mater! — je preklinjal vojake, kakor da bi ne videl, da so bili med njimi mnogi že stari in skoro popolnoma osiveli. Čeprav so vojaki hoteli, ga s svojim metanjem v sneg niso mogli zadovoljiti. Težko so sopli in kadar so ležali v snegu, se je iz njihovih premočenih oblek divjala rahla belkasta meglica sape in izparelega znoja ter se zgoščala nad njimi.

— Za nobeno rabo niso, — se je jezil poročnik. Na bojišču bi jih morda lahko porabil samo za dimno zaveso. Seveda šele takrat, kadar bi jih do onemoglosti utrudil s tekanjem in plazenjem. In razumljivo, samo pozimi!

— Prasci! Govno! — je kričal nad njimi in jih pustil tehati, padati in se plaziti, dokler ni zagledal nedaleč od sebe človeka v oguljeni avstrijski uniformi, zaznamovani z velikima črkama VP, kar je pomenilo vojnega ujetnika.

Gledal je vanj in ga prebadal s pijanimi očmi. Spoznal ga je, saj ga je že včeraj menil poklicati k sebi, tega avstrijskega ujetnika Martina, enega tistih, ki so nemško komaj znali, govorili pa so med seboj govorico, podobno ruski. Poleti, ko so jih nahujskali nekateri ruski delavci, so se skupaj z njimi uprli na neki žagi in zahtevali osemurni delavnik. Pod carjem bi jih gotovo pobesili, Začasna vlada pa se je hotela pokazati demokratsko in so jih samo zaprli. Ko so jih čez teden dni izpustili iz garni-

zijskega zapora, so jih poslali na deželo, le Martina so obdržali. Bil je mizar in tesar in kot tesarja so ga dodelili kasarni, ki je potrebovala vedno več lesenih barak za vojaštvo.

Martin je z neprikritim zaničevanjem gledal poročnika, ki je mučil vojake in jih pustil ležati v snegu.

— Baraka je gotova, gospod poročnik, — je poročal.

Poročnik, ki je poleg vežbanja vojakov odgovarjal tudi za njihovo nastanitev, se je obrnil k ujetniku in rekel:

— Pojdi z menoj v pisarno!

— In vojaki? — je ujetnik pokazal na ljudi v snegu, nad katerimi se je gostila meglica sape in izparelega znoja.

— Molči, govno! — ga je zavrnil poročnik, nato pa kljub temu ukazal vojakom voljno in jih poslal v pravkar zgrajeno barako, o kateri je poročal ujetnik in tako rešil vojake nadaljnega trpinčenja. Zato so ga leti hvaležno gledali.

Ujetnik Martin je brezbržno stopal za poročnikom, od katerega je še vedno zaudarjalo žganje. Vstopila sta v pisarno. Prijetna toplota ju je sprejela.

— Ti si mizar, kajne? — ga je vprašal poročnik in sedel za mizo.

— Da, — je odgovoril Martin in se začudil prijaznemu poročnikovu nagovoru.

— Tu tešiš in gradiš barake? — je vpraševal poročnik, kakor da bi tega ne vedel.

Martin je pokimal, ker se mu je zdelo to vprašanje odveč in ni vedel, kam meri nenavadna poročnikova prijaznost, ki se je stopnjevala celo tako daleč, da mu je ponudil stol in mu postregel s skodelico žganja.

— Si Čeh? — se je zanimal poročnik.

— Ne! Slovenec, — je odgovoril ujetnik.

— Slovenec, Slovenec... — je ponavljal poročnik, ki kot pripadnik velikega slovanskega naroda o malem slovanskem narodu ničesar ni vedel.

— Da, — je rekel ujetnik.

— Torej si od tu? — je pokazal na steno, opaženo z velikim zemljevidom Evrope, in obstal z ravnilom nekje blizu Brna.

— Ne. Tu, — je začel iskati s prstom ujetnik in pokazal mnogo južneje.

— Ljubljana? — je prijazno prebral poročnik.

— Ne. Kraja ni na zemljevidu. Z Jesenic sem, pa to vas gotovo ne zanima, gospod poročnik.

— Jesenice, Jesenice, — je ponavljal poročnik mehlo, kakor da bi sočustvoval z ujetnikom, ki ga je vojna zanesla tako daleč od domovine.

Ujetnik je kimal. Za hip so se mu ovlažile oči. Domači kraj, oddaljen tisoče in tisoče kilometrov, ga je zaskelel v srce in ga napolnil z domotožjem.

— Lep kraj? — je vpraševal poročnik.

— Lep, — je odgovarjalo Martinovo domotožje in, kakor da bi ga poročnik razumel, je za nekaj trenutkov legla v pisarno tišina in ponesla Martina v spominih k očetu, nato pa k plavolasni Zaliki. Kdo ve, če ga še čaka? Kdo ve, če še misli nanj?

Morda ga ima za mrtvega, je z grenkobo pomislil Martin. Decembra, čez slab mesec, bo že tri leta, kar je prejel zadnje pismo od nje. Nekaj dni kasneje so ga ujeli Rusi. Ne samo njega. Mnoge. Kmalu nato je spoznal močvirne gozdove v Vjecki guberniji, kjer so ujetniki v najtežavnejših okoliščinah gradili železnico. Preblesk spomina pa ga je nesel še dalje. Devetnajst sto šestnajstega so ga poslali v Kazan in — ker je bil mizar — ga dali v posel nekemu mizarskemu podjetniku.

Ni mu bilo slabo takrat. Rusi, ki so delali v delavnici, so bili dobri z njim. Nosili so mu jesti. Delal je kot drugi. Ponoči pa je spal v delavnici. Tako mu je ukazal lastnik. Neko noč je nekdo potrkal in ga poprosil, če bi lahko prenočil z njim. Ni mu odrek. Dolgo sta govorila. In ko mu je Martin povedal, da je delavec in socialist, mu je prišlec zaupal, da je boljševik in da se skriva pred oblastmi. Ime mu je bilo Volodja. Študent. Visok in plavolas. Vsak večer je potem zahajal v ponošeni študentski uniformi k Martinu v delavnico in postala sta prijatelja, saj sta bila istih misli. Oba sta bila socialisti.

— Kaj ko bi oče slišal Volodjo, — je takrat večkrat razmišljal Martin. Ubogi pobožni oče, ki se je bal za Martinovo dušo in voljno prenašal trpljenje ter ob pičlem zaslužku vse življenje s kleščami lovil razbeljeno žico v jeseniški tovarni. Najbrž jo lovi še danes. Kaj bi rekel ubogi mož, če bi slišal predrzne Volodjine besede o revoluciji, ki bo osvobodila delavstvo in mu dala oblast v roke.

Da! Volodja je bil pravi človek. Odkril je Martinu mnogo več, kar so mu mogli nekoč jeseniški socialisti. Več, kakor Gabriel in Weiss! Zato mu je bilo hudo, ko je Volodja moral iz Kazana. Policija mu je bila na sledi. Pusti so bili potem večer brez njega. Puščobe so ga rešili šele novi dogodki. Skupaj z drugimi ujetniki — banatskimi Srbi, Hrvati in Slovenci — so ga poklicali na Komando mesta. Hoteli so jih poslati kot jugoslovanske dobrovoljce v Odeso. Siti vojne so se uprli tej zahtevi in poslali so jih v sibirsko mesto Alatin, kjer so jih zaposlili na žagah v okolici. Potem se je zgodilo tisto. Zaprli so jih in ko so jih zapustili, so jih razgnali na vse

strani. On, Martin je ostal tu. Že nekaj mesecev gradi barake v alatinski kasarni. Zdaj sedi v pisarni poročnika Iva Ivanoviča Kuzmina, ki mu je s svojim vprašanjem prebudil domotožje.

— Lep, lep kraj! — je Martin odgovarjal na poročnikovo vprašanje. Nato pa je pomislil, da pravzaprav ni tako lep, kakor ga v tem hipu vidi on. Sam je včasih preklinjal ozko in od dima sivo dolino med hribi, ki se je zdela tako odvrtna, da je še sonce ni maralo, saj se je mudilo nad jeseniško dolino mnogo manj časa kakor nad drugimi kraji. Sedaj pa se mu je dolina zdela lepa; barvalo jo je hrepenenje. Hrepenenje po Zaliki, po prijateljih, po bratih (kdo ve, če so še živi?) in po očetu, ki ga je morala vojna še bolj stisniti, kakor ga je bilo stisnilo garanje in trpljenje v fabriki... Da, samo hrepenenje, samo to hrepenenje mu je dolino slikalo lepo, drugače pa je bila tesna, grda in celo odvrtna, da bi jo človek najraje za vselej zapustil. Zato je rekel:

— Lep kraj! Vsaj zame. Rojen sem tam. In ljudje so tam. Ljudje, ki jih imam rad. Vam bi se morda ne zdel lep. Zamislite si nekaj sto metrov globoko, ozko in vlažno korito, napolnjeno z dimom in zadušljivim prahom. Toda živeti moramo tam. Zaradi tovarne. Železo nam daje kruh...

— Ti si vendar mizar, — ga je začudeno prekinil poročnik. Zbal se je, da ujetnik ni mizar, da se je tega posla kakor mnogi poprijel v ujetništvu; poprijel zato, da so ga zaposlili zunaj, kjer je bilo ujetniško življenje lažje, in ne v taborišču, kjer so ujetniki gladovali in umirali od mraza in lakote. Zato ga je mračno pogledal, kajti poročnik je za svojo nenavadno prijaznostjo skrival druge namene.

— Torej nisi mizar? — je mračno vprašal in igrani prijazni nasmeh je splahnel z njegovega obraza.

— Seveda sem mizar, — je trdil ujetnik.

— Kako to? Saj vendar delaš v železarni, — ni mogel razumeti poročnik ujetnikovega zatrevanja.

— Da, v železarni. V modelni mizarni, kjer izdelujemo modele za livarno...

Poročnik je bil razočaran. Misli je, da ima pred seboj pohištvenega mizarja in ne takega, s katerim se ne more lokostiti. Ta mu ne bo znal napraviti pohištva, kakršnega bi rada starostina hčerka Marja Antonovna, ki mu je zadnje čase naklonila svojo ljubezen. Ljubko bitje! In njen oče je sedaj, odkar se je februarja v Rusiji spremenil režim, glava alatinskega mesta. Kadet, menjševik ali eser? Bog razumi te stranke! Poročnik jih ne razume. In vendar mora postati starostin najbližji sorodnik. Starosta ima vplivne zveze. Celó tam daleč v Peterburgu. Zato poročnik potrebuje starostino sorodstvo. Le tako bo napredoval, kakor je že zdavnaj zaslužil, a prej kot sin lesnega trgovca ni mogel, kajti prednost so imeli plemiški sinovi. Tudi zdaj brez zvez ne bo šlo in prav zaradi tega je ljubljen Marjo Antonovno, ki je imela toliko želja. In med temi, tudi željo po pohištvu, kakršnega je videla v plemiških hišah. Obljubil ga ji je in svojo obljubo gradil na tegale ujetnika, za katerega je menil, da je mizar, a se je izkazalo, da je v civilu delal vse prej kakor pohištvo.

— Modelni mizar si? Potem bi mi ne znal izdelati pohištva? — je vprašal.

Zdaj je ujetnik vedel, kam moli pes taci.

— Znal. Seveda bi znal, — je rekel.

— Skrupirati. Kajne, skrupirati! — mu ni verjel poročnik.

— O ne! — se je čutil ujetnik užaljenega. Ponos do svojega znanja se je prebudil v njem in je rekel: —

(Dalje)

Moskva glavno mesto Sovjetske Zveze — Kreml, v ozadju dom Sovjetov

B E S E D A M L A D I H Ž E L E Z A R J E V

Piše Rudi Šeligo:

Na mladinski festival v Moskvo

Letos v juliju in avgustu je bil v Moskvi VI. svetovni mladinski in študentski festival. To je pravzaprav tradicionalni festival organizacije Svetovne demokratične mladine, ki je tokrat izgubil značaj zgolj političnega sestanka ali manifestacije te organizacije in se spremenil v manifestacijo mladine ne glede na njeno pripadnost državi, ureditvi in političnim nazorom. Morda se je ravno zaradi tega zbralo na tem festivalu toliko udeležencev, kot poprej na dveh skupaj. 110.000 sodelujočih pomeni tudi v svetovnem merilu precej razsežno številko.

Za športniki je odpotovalo na kulturne prireditve festivala približno 200 Jugoslovancev. V ta obseg sovpadajo skoraj samo sekcije kulturno-umetniških društev: Akademski pevski zbor »Branko Krstić« iz Beograda s folklorno skupino, zagrebška folklor »Joža Vlahovića« ter Akademski plesni orkester iz Ljubljane, v katerem sta sodelovala tudi dva Jeseničana.

Na pobudo uredništva »Železarja« in drugih sem se odločil, da napišem kaj o potovanju, o Moskvi, o vtisih, o nastopih in srečanjih. Skoraj pa moram priznati, da sem vsaj nekoliko v zadregi. Razlogov za to je dovolj. In med njimi, ne prav zadnji je ta, da se je o Sovjetski zvezi že toliko pisalo pri nas po vojni, po usodnem osem- in štiridesetem in sedaj, da je kaj novega težko povedati. Zraven tega sem nekaj podobnega napisal že za Radio Ljubljana in za Ljudsko pravico. O samem festivalu pa so tudi drugi časopisi dosti obširno poročali. Zato in samo zato sem se odločil za neke vrste potopis ali vtisopis, ki bo podoben dnevniku. Opisal bom doživljanje, opažanja, slike ljudi in mišljenja, ki sem nanje našel. Obstajal bom samo pri tistem, kar se mi zdi za bralca zanimivo in zame resnično. Zavoljo tega naj mi bralci oprostite, če morda ne bodo našli nekega povezanega potopisa ali orisa celotnega festivala.

Ljubljana—Beograd

Vprašanje udeležbe Jugoslavije na VI. Mladinskem festivalu v Moskvi ni bilo rešeno vse do letošnje spomladi. Medtem, ko so ostale države po večini že lani uredile vse potrebno za sodelovanje, je za nas še vedno ostalo

vprašanje in prazen prostor na seznamu udeleženk. Po odločitvi je nastala hitrica, nervoza v pripravi, ki je zajela vse, ki niso imeli dovolj upanja, da vidijo poleti Moskvo. Vsi izbrani, razen orkestra iz Ljubljane so se zbrali v Dubrovniku. Zaradi boljših tehničnih pogojev je edino zgoraj omenjeni orkester ostal na pripravi doma. Pred odhodom je bilo zbirališče v Beogradu, kjer je vsaka skupina imela koncert oziroma nastop, ki ga je ocenjevala za to namenjena komisija. Resnih zaprek tudi po nastopu ni bilo za nikogar. V Beogradu so nas s posebnim predavanjem na kratko poznali o sedanjih političnih in gospodarskih razmerah Sovjetske zveze, nakar smo dne 23. julija t. l. odpotovali proti Subotici in čez Budimpešto, Čop, Kijev v Moskvo.

Kelebia, 24. 7. 1957

Prva madžarska postaja! Ura je bila štiri zjutraj. Tihi vagoni, ki so zaradi dolge ravne in zato utrujajoče poti iz Beograda do naše državne meje izgledali prazni, so v trenutku oživel. Vlak se je ustavil pred godbo na majhni in lepo okrašeni postaji.

Že sam sprejem pri madžarskih carinikih in obmejnih organih je bil presenetljivo lep za nas, ki nismo takega pričakovali. Neprijetno delo so opravili hitro in prijazno, tako, da je bil vlak skoraj v petih minutah pripravljen za odhod. Šele potem se je začel pravi sprejem. Godba v znošenih uniformah in starih instrumentih je prenehala z igranjem. Potem je kelebijski zastopnik pozdravil jugoslovansko delegacijo v zelo patetičnem govoru in z njim pravzaprav odprl serijo gesel, rekov in izrekov ob VI. festivalu, ki so se potem ponavljali vso pot do Moskve in tudi v njej. Morda je zato prav, da že sedaj navedem vsaj osnovni motiv, ki je veljal za popolnoma uradnega in s katerim so povsod pozdravljali: »Za mir in prijateljstvo!« S tem geslom je bila popisana prva postaja na Madžarskem in potem vse naslednje. Govorniški oder so obkrožali mladinci in mladinke v svilenih svetlomodrih bluzah in temnordečih kravatah. Na njihovih obrazih se je razodevala neka sveža prisrčnost morda s primesjo radovednosti.

Povabili so nas v bližnjo restavracijo, kjer so nam pripravili zajtrk. Bučen sprejem, madžarske gosli... in zanimanje za nas tistih, ki so šli z nami za ograjen prostor gostišča in onih, ki so ostali izven kroga mladinskih uniform in zunaj ograje. Teh se je kljub zgodnji uri in majhnemu mestecu, kot je Kelebia, nabralo zelo veliko. Z nami so se pomikali s postaje, pred restavracijo pa so se ustavili in gledali. Pravzaprav so samo gledali in niti med seboj se nismo dosti pogovarjali. Poslušali smo razvnete in divje zvoke madžarskega goslača in bili prepričani, da je to naš prvi stik s to deželo.

Približno čez uro smo se poslovili. V vagonih pa so nas že čakali zaboji kisle vode in paketi s hrano, ki so čez mero zadoščali za ves dan.

Preko Madžarske 24. 7. 1957

Vozili smo se ob lepem vremenu po pokrajini, po kateri so se raztezali nizki griči in se menjavali s pasovi pšenice, drugega žita in koruze...

Najtežje smo pričakovali Budimpešte. Napovedali so jo okrog desete ure. Nekaj pozneje — že blizu enajste — smo jo videli daleč na levi in še to samo v obrisih. Sprevodnik nam je povedal, da smo jo obšli. Seveda smo si želeli videti Budimpešto od blizu, zato smo bili razočarani.

Nedaleč od tu so nam priklopili kompozicijo vlaka z Južnoamerikanci, Tunizijci, Marokanci in Alžirci. Ustavljali smo se poredko. Mimo nas so brze postaje, okrašene z napisi in smrekovimi vejami. Napisi so bili v madžar-

ščini, ruščini, angleščini, francosščini in včasih celo v srbohrvaščini. Koder pa smo se ustavljali, so pripravili majhne improvizirane prireditve madžarskih narodnih plesov in pesmi. Po postajah smo gledali za ruskimi vojaki, za katere so nam povedali, da jih po mestih ni.

Proti večeru smo prispeli do gornjega toka Tise, ki na tistem kraju meji to deželo s Sovjetsko zvezo, v Zahony, zadnjo postajo na madžarskih tleh. Tudi tu so sledili govori, kot v Kelebiji. Postanek na tej postaji se je zaradi neznanih razlogov zavlekel čez eno uro. Vendar se je živost srečanja čedalje bolj stopnjevala. V govorjenju in čustvovanju zelo razgibani Južnoameričani so brez predsodkov stopali na oder, klicali zdravice pravkar spoznanim madžarskim prijateljem, svojim sopotnikom in sami sebi.

Splošen vrvež sem izrabil in se pridružil nekim vojakom, ki so v bufetu pili pivo. Bili so graničarji, doma z nasprotnega dela — z južne Madžarske. Zato so precej dobro govorili srbsko. Skoro vsi vojaki, ki so potem prišli, pa so razumeli tudi rusko. Pripovedovali so o odsluženju njihovega vojaškega roka, da je razdeljen, da se odsluži lahko v več obrokih itd. Splošen smeh in vojaške šale sem tudi hotel izrabil v to, da bi iz najmerodavnjšega vira, to je od očividca zvedel kaj več, seveda brez posebnih razlogov, o dogodkih lanskega oktobra. Toda nihče ni maral o tem razpravljati ter so pogovor zopet speljali na svoje vojaško življenje.

(Se nadaljuje)

Noč Miroslav:
Valjarna 2400

Praktične izkušnje in mnenja o klubih mladih proizvajalcev

Današnja raven industrije in industrijske proizvodnje pri nas je dosegla tisto stopnjo, da je ne moremo več označevati za zaostalo, tudi v evropskem merilu ne. Storjeno je tisto prvo obdobje, ki dovede industrijsko proizvodnjo do proizvodne zmogljivosti, ki proizvajalcu vsaj v neki meri daje take ekonomske pogoje za življenje, ki nekako dosežajo povprečje življenjskih pogojev sosednih dežel. Mirno lahko trdimo, da smo temu zelo blizu.

Čim pa motrimo našo mlado industrijo z očmi strokovnjaka, ki je vajen videti proizvodnjo industrijske najvišje razvitih dežel, ugotovimo, da je ekonomska stopnja naše proizvodnje izredno nizka. Zakaj bi prikrivali dejstvo, da storilnost našega delavca še zdaleč ne dosega povprečja, denimo, delavca ameriške, ali pa morda nemške ali katerekoli druge industrijsko napredne dežele. Zakaj bi ne poučili naših ljudi, da je nepoznavanje proizvodnih pojmov, tistih predvsem, ki s svojim principelnim redosledom dajejo osnovo za dobro proizvodnjo za visoko produktivnost, vzrok, da proizvajamo predrago.

V naši Železarni je bilo hotenje mladih ljudi po tehničnem znanju, s katerim so hoteli lažje prodreti v široko problematiko proizvodnje, osnova za ustanovitev kluba mladih proizvajalcev. Štirideset članov za začetek je dobro. Šestdeset članov in od tega samo dobra polovica aktivnih po triletnem obstoju KPM pa ni več razveseljivo, glede na dejstvo, da je v Železarni zaposlenih blizu 2000 mladih ljudi.

Ta primerjava članstva KPM, z neugodnim rezultatom postavlja v ospredje dvojje vprašanje:

1. Kdo vse je lahko ali naj bo član KPM glede na starost izobrazbo ali položaj, ki ga morda že ima v podjetju.
2. Kako usmeriti željo mladega človeka po znanju, po tehnični izobrazbi, željo po direktni sodelovanju v družbenem upravljanju, v klub MP, torej kako pridobiti aktivne člane.

Ni težko odgovoriti prvemu vprašanju. Vsakomur so na stežaj odprta vrata KPM. Vsakomur, neglede na starost, stopnjo izobrazbe ali položaj, Vsak, kdor čuti, da bo sode-

lovanje v KPM koristno njemu in delu KPM, lahko postane in naj postane član.

Zadostiti drugemu vprašanju pa brez nekega principelnega programa ni mogoče. Ni lahko v naši Železarni, ki spada v vrsto največjih podjetij v državi, zbrati strokovni krog mladih plavžarjev, jeklarjev, livarjev, ključavničarjev z jeseniških obratov in mladih valjavcev in vdrževalcev z javorniških varljarn. Samo skrbno pripravljen poseg mladinske organizacije ob nenehni in vsestranski podpori vodstva podjetja bo uspel aktivizirati že zainteresiranega mladega delavca.

Nujno se bodo po tej uspešni akciji aktivizacije mladine pojavila naslednja vprašanja:

1. Kje naj bo področje dela za KPM;
2. Kakšen naj bo program dela — oblike dela;
3. Kdo in kako naj posreduje in obdelava program s člani KPM?

Ad. 1. Okvirno rečeno: Področje dela KPM naj zajame študijsko delo gospodarske ekonomije in družbenega upravljanja podjetja, seveda v skladu z osnovnimi principi naše gospodarske politike.

Na primer:

- Spoznavati lastno podjetje, zgodovinski razvoj proizvodnje do danes.
- Perspektivni razvoj podjetja v bodoče.
- Obdelati pravilnik podjetja.
- Študirati organizacijo podjetja.
- Obdelati kadrovske politike v podjetju, iskati možnosti za izobraževanje kolektiva.
- S študijem in izobraževanjem dvigati predvsem tisto specialno znanje, ki nam bo pripomoglo ustvarjati specialiste na delovnih mestih.
- Študirati proizvodne procese v podjetju, iskati ozka grla proizvodnje.
- Aktivizirati člane za racionalizatorsko in novatorsko dejavnost, dajati kolektivne ali individualne predloge.
- Študirati vlogo HTZ v podjetju.
- Študirati organizacijo gasilsko-varnostne službe.

- Studij strokovnosti, kako povečati stimulacijski interes za njeno povečanje.
- Obdelati sistem nagrajevanja v podjetju.
- Obdelati tarifni in premijski pravilnik in pravilnik norm.
- Studirati delovne odnose v podjetju. Odnose vodilnega kadra do podrejenih, odnose do mladega delavca in do ženske delovne sile.
- Posebno obravnavati zaposlitev žene z obzirom na to, da nimajo v primerjavi z moško delovno silo tistih zmožnosti za doseg kvalifikacije.
- Studirati oblike družbenega upravljanja v podjetju.
- Proučiti vlogo in kompetence samoupravnih organov v podjetju.
- Konstruktivno določiti način sprovedbe predlogov racionalizacije in novatorstva.
- KPM naj študira in obravnava tehnične izsledke doma in v svetu, ki bi mogli uspešno koristiti domačemu podjetju.
- Proučevati družbeni in letni plan podjetja.
- Proučevati rezultate analitske ocene delovnih mest in ugotoviti, koliko lahko te ocene služijo za organizacijo nove tarifne politike v podjetju.

(Konec prihodnjič)

Pišejo nam . . .

Kako je z gradnjo novega kopališča na Javorniku?

Zbor volilcev na Javorniku in naš razgovor o gradnji kopališča.

Kakor običajno. Zbor volilcev. Udeležba zadovoljiva. Obravnavane teme so bile gospodarsko komunalne vsebine: od stanovanjskega vprašanja, elektrifikacija, kanalizacija, potrebe po društvenem domu — do gradnje kopališča. Po živahnem zaključku razprave so se v drug točki pomenili o kandidatih in potrdili kandidacijsko listo.

Naše uredništvo je zastavilo nekaj vprašanj diskutantom, ki so, kakor smo zvedeli, tvorili svoječasno od SZDL terena Javornik postavljeno iniciativno skupino.

1. Vprašanje:

O kopališču na Javorniku je bilo na zboru volilcev precej govora. Kako je objekt zamišljen?

Ideja se je pojavila, oziroma je na novo oživila v mladinskih vrstah. O potrebah kopališča menda ni treba govoriti. Menda od tistih, ki komaj začno meriti korake, pa do profesionalnih plavalcev nihče ne bi manjkal. Morda danes niti ni toliko kopalcev, ker enostavno za to življenjsko nujnost ni pogojev.

Prostor je bil zamišljen centralno v gravitacijskem središču Borovelj, Javornika in Koroške Bele t. j. ob boroveljskih blokih pod spomenikom padlih borcev. Teren je zato ugoden, ker je v kotanji, v zatišju proti vetrom. Drugi pogoj, ki narekuje to lokacijo, je topla voda, katero bi lahko koristili iz valjarn na Javorniku po sistemu prostega pretoka zaradi višinsko višje ležečih tovarniških objektov, brez kakršnih koli črpalk. Ugodna je ta bližina zaradi čim manjših izgub toplote vode in minimalne izolacije.

Tudi o obliki objekta je bilo govora. Vsekakor je graditi velikosti odprtega olimpijskega bazena z garderobami in tuši. Odprt bazen s toplo vodo bi služil svojemu namenu od aprila do septembra, ko

je ozračje še toplo. Čakati na zaprto stekleno kopališče menda ni upravičeno, prav zaradi tega, ker spričo drugih potreb — kulturnih domov, stanovanj, šolskih prostorov — razpoložljiva sredstva v bližnji bodočnosti ne bodo na razpolago.

2. Vprašanje:

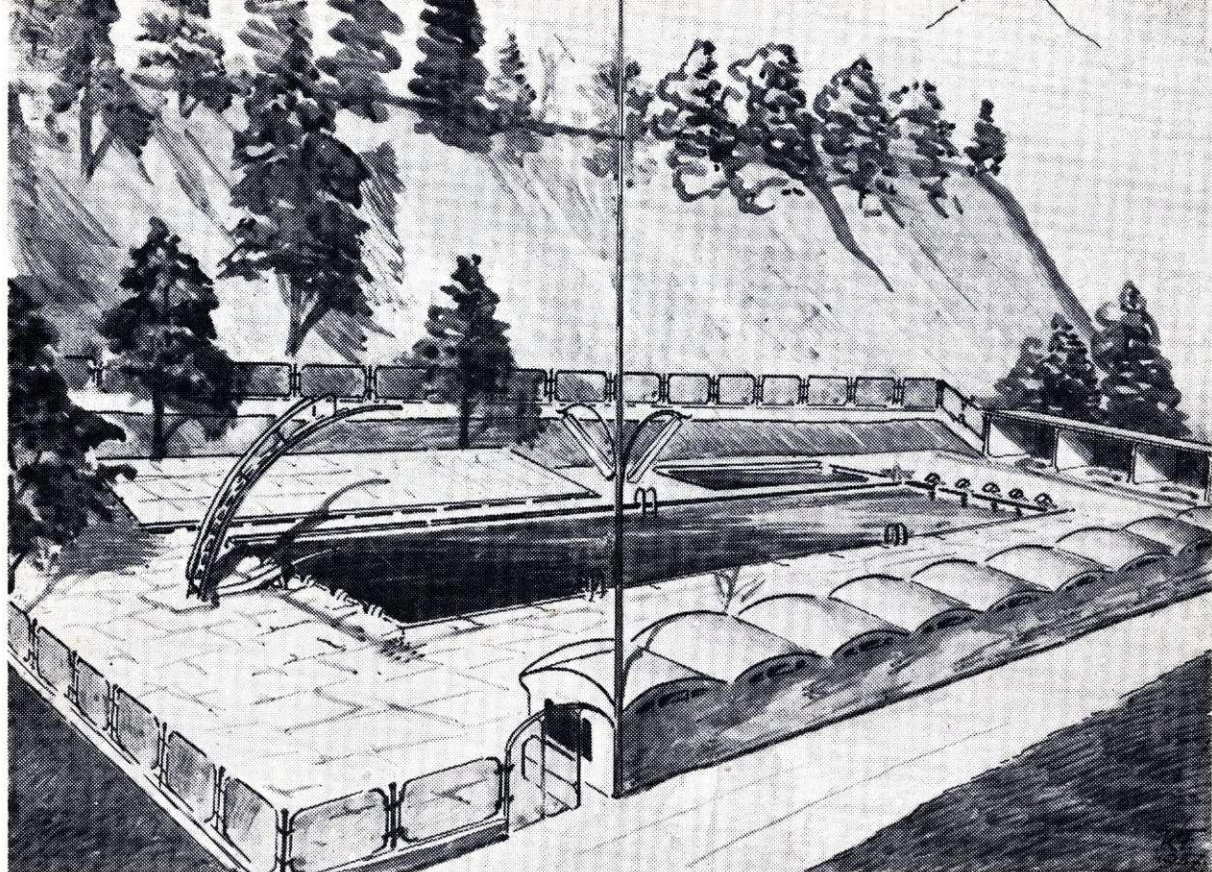
Kolikšna sredstva bi bila potrebna in kako jih zagotoviti?

Takole: po približni oceni bi morala skupnost žrtvovati okrog 25 milijonov dinarjev (v 3 etapah) in sicer za:

bazen (olimpijski 30×60 m in otroški s skakalnico, dovod tople vode, garderobe).

Gradili bi v etapah: najprvo bazen in dovod tople vode, potem skakalnico in otroški bazen ter dokončali v 3. letu z garderobami in ograjo. Vsa večja dela bi lahko organizirali s prostovoljnim delom, od izkopa pa do specialnih del, kjer bi tudi ljudje pri dobri organizaciji rade volje sodelovali. Lahko bi organizirali odkop tako, da bi podjetja, ki na Jesenicah gradijo razne objekte, brezplačno jemale gramoz, tako da bi bila priprava gramoza istočasno izkop za bazen. Postavljen bi bil pa pogoj: kdor družbi več daje, naj tudi prejema. Vsi udeleženci bi imeli z ozirom na količino efektno izvršenih ur uporabo kopališča toliko in toliko let zastonj. O tem so ljudje že govorili. Da, celo mladina je hotela kar začeti. Ni ji zameriti. V delu vidijo uspeh, ne pa v konferiranju in izpolnjevanju formalnosti. Omeniti je še, da bi bilo potrebno določiti točno lokacijo, prav v zvezi s cesto, ki jo projektirajo še izza predvojnih časov, govorijo o variantah ter tako držijo v tej ozki dolini Jesenic ogromne komplekse zemljišč kot rezervate. Občina bo morala pač enkrat presekati ta gordijski voz.

Drugo vprašanje so načrti. Niti ne pereče vprašanje, ker je bilo govora, da izdelajo načrte doma-

Z dograditvijo takšnega kopališča, bi ugodili potrebam in željam prebivalstva na Javorniku — Krajcar Franc

čini v sodelovanju z ing. Bloudekom. Vse to pa zahteva dobo priprav za začetek del na terenu.

3. Vprašanje:

Kaže, da je bilo o tem že dosti govora; naše bralce pa zanimal, kaj je narejenega?

Velika je zainteresiranost ljudi, glas zbora volivcev je volja ljudstva in bodo novoizvoljeni odborniki morali tej zadevi posvetiti več pozornosti kot dosedANJI občinski odbor.

4. Vprašanje:

Kakšno naj bi bilo delo v bodoče?

Večja razpravljanja so odveč. Začeti bi bilo treba z delom in sicer:

SZDL:

- postaviti iniciativni odbor,
- pripraviti lokacijo,
- pripraviti tehniško dokumentacijo,
- vzpostaviti organizirano delo pri zbiranju sredstev;

občina:

- postaviti gradbeni odbor,
- oskrbeti oblastvena dovoljenja,
- zagotoviti sredstva v 3 etapah.

5. Vprašanje:

Omenjena je bila občina. Ona ima v pripravljenem 10-letnem planu kopališče na Javorniku, o ka-

terem je bilo govora tudi na zboru volivcev. Kako je s tem?

Hoteli ste reči „predlog 10-letnega plana“. Predlog je sestavljen in mu ni oporekati. Stališče, ki ga zavzema 10-letni plan do kopališč, ni konkretizirano in je težko razpravljati. Zato je izvoljen občinski zbor in zbor proizvajalcev, ki bo moral dokončno odločiti o planu in sredstvih, upoštevajoč razmere in čas.

6. Vprašanje:

Pred desetletji je obstojal bazen s toplo vodo pred valjarno na Javorniku, bil pa je porušen zaradi razširitve objektov...

Da, kakor vemo ta proces razvoja valjarn teče svojo pot naprej. Delo je nekoliko zaostalo, toda v enem do dveh let bodo porušeni sedanji tuši pri vratarju Javornik, katerih se poslužujejo tudi družinski člani. Nove sanitarne naprave bodo postavljene v tovarni sami. Tudi o tem bo treba razmišljati, kajti več 100 družin bo tako prizadeto s higiensko tehnične strani. Občina bo morala tudi o tem razmišljati, saj je umivanje važen del družbenega standarda.

Upamo, da bo pobudo ljudstva podprla občina. Želimo, da se v bližnji bodočnosti vidimo zbrani pri delu, kakor tudi veseli v polni formi metuljčka v tempiranem bazenu.

Kratka zgodovina NOB na Gorenjskem

OKUPATORJEV TEROR. SEPTEMBER 1941 NI POPUSTIL

Okupatorjev teror v septembru 1941 ni popustil. Zaporji v Begunjah so se polnili. Načelnik civilne uprave na zasedenem ozemlju in Koroški gaulajter Kutschera je grozil zaradi pomoči prebivalstva partizanom. V svojem proglasu prebivalstvu z dne 3. septembra 1941 pravi, da so partizanski napadi mogoči le, ker partizani dobivajo pomoč od prebivalstva. »Tako se je jasno dognalo, da prebivalstvo podpira tolpe s tem, da jih vzame pod streho, jim daje živila in obveštila. Zaradi tega sem primoran k **najstrožjim ukrepom**, ki bodo vsemu prebivalstvu prizadejali neizrečeno gorje in zadeli tudi nedolžne,« pravi Kutschera v svojem proglasu in tako priznava, da okupatorju ni uspelo potlačiti vstaje slovenskega ljudstva na Gorenjskem kljub neprestanim grožnjam, uvedbi posebnega sodišča in smrtnim kaznim, ki jih je to sodišče izrekalo. Še istega dne, ko je gorenjsko prebivalstvo bralo ta proglas, je oznanił poseben lepak ustrelitev novih desetih talcev v osveto za likvidacijo Wutteja, ustreljenega 1. septembra v Domžalah. Zanj so na licu mesta ustrelili 2. septembra Lorenca Dragarja, 34-letnega pomožnega delavca iz Podgorice, Franca Kosa, 44-letnega pomožnega delavca iz Zaloga, 46-letnega pomožnega delavca Petra Šparovca, 28-letnega skladišnega delavca Andreja Korošča iz Domžal, 28-letnega slovenskega umetnika-slikarja Franca Goloba iz Dravograda, 19-letnega kleparja Oskarja Slemnika iz Slovenjega Gradca, 29-letnega rudarskega tehnika Ferdinanda Hrovata iz Mekinjskega, 28-letnega pomožnega delavca Pavla Korošča iz Krašnja, 20-letnega dijaka Mirka Pirnata iz Jarš in 19-letnega kovača Ludvika Vertnika iz Ruš.

Dne 4. septembra so ponovno padli talci v radovljiskem okraju, v katerem je po nemškem Daseböckovem poročilu z dne 19. avgusta 1941 pobegnilo v partizane okrog 200 oseb. »**Največ ljudi je pobegnilo z Jesenic in okolice,**« pravi poročilo. Zato je bilo avgusta prav v tem okraju najpogostejše streljanje talcev, ker Nemci v borbi proti partizanom in narodnoosvobodilnemu gibanju med prebivalstvom niso imeli uspeha, in to streljanje se je nadaljevalo tudi septembra. Tako so bili dne 4. septembra ustreljeni na travniku pred pokopališčem na Koroški Beli 38-letni zidar Franc Podgornik z Javornika, 27-letni strojnik Albin Šavli z Jesenic, 32-letni klobučar Franc Frelj z Jesenic, 29-letni tovarniški delavec Ludvik Stražišar z Jesenic in 20-letni čevljarški pomočnik Karel Kragolnik z Javornika. Istega dne so bili ustreljeni v Lescah 38-letni zidar Josip Bernard in 55-letni strojnik Anton Poje, oba iz Lesc, Josip Dacara s Črničva ter 41-

Spisal: Miha Klinar — Ilustriral Jaka Torkar

Takrat mi je bilo osem let, se je spomnil poslednji Rouard v kotu Kovačeve krčme. Zdaj jih bo kmalu dvainštirideset. In od teh dvainštirideset je bilo samo prvih osem lepih, če misli tudi na tista, ki jih je preživel kot dete in ki se jih ni zavedal. Ker sta ga poslej spremljali le grenkoba in osamljenost, se je prvih let svojega življenja tako živo spominjal.

Grenkoba in osamljenost... Zgodaj, vse prezgodaj ju je spoznal. Z očetom sta se preselila na Bled. Kako zelo se je Fric razveselil tega. Pozabil je na jeseniško sivino, pozabil celo na služkinjo Hano, ki mu je osem let nadomeščala mamo in ga poleg očeta — edina ljubkovala. Niti pomislil ni, da je ta dobra žena, ki za svoje delo ni nikoli prejemale plačila, postala čez noč beračica. Z darovi, ki jih ji je redkokdaj dal njegov oče, je mogla živeti le nekaj mesecev. Zaman je iskala dela. Bila je prestara, da bi ji ga dali.

Na Bledu se je razcvetela pomlad. Že druga odkar sta z očetom zapustila Jesenice. Še ne desetletni Fric jo je pričakoval z radostjo kakor prejšnjo. Že se je okitilo obrežje z mladim zelenjem in se zrcalilo v sinjem jezeru. Tisti čas je prišla z Dunaja mati z dvanajstletno Marici in Fričeve pomladi je bilo konec.

Mati in Marici sta ostali na Bledu le nekaj dni. Najbrž sta potrebovali denarja. Fric ni vedel, da se je tiste dni odločilo, kdo bo dedič preostalega Rouardovega imetja. Mati je pregovorila očeta, da je vso posest prepisal na dvanajstletno Marici, Frica pa je po maminem »nasvetu« sklenil poslati v Ljubljano h Karlu Luckmanu, ki se je gospej Rouardovi ponudil, da je pripravljen poskrbeti za Fričevo vzgojo in izobrazbo.

Dasi je Viktor Rouard Luckmane sovražil, je vseeno sprejel njegovo ponudbo. Otrok se mora izobraziti in prilagoditi življenju, ki mu ga je namenila usoda. Stari Rouard ni pomislil, da namerava »mokar« ogoljufati malega za onih deset delnic pri družbi, ki jih je ob svojem polomu plačal in vpisal na ime svojega sina Frica.

Prišla je jesen in mali Fric se je preselil v Ljubljano. Ni ga peljal oče, marveč hlapec z blejske pristave. »Ropar Luk« ga je hladno sprejel.

»Tu boš stanoval,« je rekel, ko ga je popeljal v podstrešno sobico, v kateri je bila železna postelja in miza s stolom.

Fric je molčal in plaho gledal neprijaznost sobe.

»Jedel boš s posli,« je novi Fričev vzgojitelj pojasnjeval hišni red.

Ugasnilo je poletje v septembrskem zelenju, minula je siva in meglena ljubljanska jesen. Fricu se je zdelo življenje vsak dan težje, vsak dan bolj pusto. Misli so se obračale na Bled k očetu. Pisal bi mu najraje in potožil, koliko ponižanja je moral doživeti, odkar hodi v

ljubljsko šolo. Pisal bi mu, a ni. Ko je odhajal v Ljubljano, mu je oče dejal, da se mora navaditi življenja, da zdaj ni več majhen otrok, da se mora naučiti prenašati trpljenje, če hoče, da bo kdaj kaj iz njega. Toda, ali oče ve, da živi ločen od Luckmanovih otrok, da ga zmerjajo s hlapcem, da mora jesti skupaj s posli in da ga tudi ti ne marajo in ga zaničljivo zmerjajo s sinom propalega bogataša. Ko pride iz šole, mora najprej očistiti čevlje Luckmanovih otrok, nanositi drv za kuhinjo in sobe. Njegova sobica je brez peči in zdaj ko je mrz se ne more niti pripraviti za šolo. Zato dobiva slabe ocene in »ropar Luk« ga zmerja z bedakom.

Tako je mislil tudi tisti dan in se končno odločil, da piše očetu. Ni mu pisal kaj trpi. Pisal je samo, da mu je težko, da mu je dolgčas in da bi rad nazaj na Bled. Pismo je odposlal in čez nekaj dni prejel kratek odgovor: »Vztrajati moraš in ubogati gospoda Luckmana. Oče.«

Oče je pisal tudi Luckmanu in mu priporočal, naj sina strogo vzgaja, zraven pa je priložil Fričevo pismo. Luckman je vzrožil in poklical Frica.

»Kdaj si pisal to pismo?« je rekel trdo.

Fric je molčal.

»Si pozabil, kaj sem ti naročil: vsako pismo, ki ga pišeš, moraš prej pokazati meni. Si pozabil lump?«

Fric je molčal in upiral pogled v tla.

»Odgovori!« je zavpil in zgrabil Frica za lase.

Fric je zajokal. To je Luckmana še bolj zdražilo. Poklical je hlapca Franca in ukazal naj Frica kaznuje. On ne bo tepel tega ušivca, je rekel.

Hlapec je Frica pošteno pretepel. Toda Fric, ki je jokal, ko ga je Luckman lasal, je zadušil v sebi jok. To ni razjezilo samo Luckmana, ampak tudi hlapca Franca. Udaril je malega s pestjo po obrazu, a se zgrozil, ko se je Fričev obraz zalil s krvjo in ko je drobno telesce kakor mrtvo obležalo na tleh.

Fric se je osvestil šele v sobi. Čutil je strašne bolečine in tedaj se je spomnil stare služkinje Hane. Nekoč je padel s ponija, ki mu ga je bil kupil oče. Šest let mu je bilo takrat. Žival, ki je bila tako pohlevna in ga nosila po travniku v Hrenovici, je naenkrat podivjala in ga odvrгла. Obležal je v nezavesti in oče je dal ponija za kazen ubiti. Njega — Frica pa so odnesli v spalnico, kjer je začuden odprl oči. Nad njim se je zaskrbnjeno sklanjala služkinja Hana in ga vpraševala:

letni delavec Anton Mohorič in 32-letni brivec Franc Krastek, oba z Javornika.

Te smrtne obsodbe niso omajale borbenega duha gorenjskega prebivalstva. Še isti dan, ko so na Koroški Beli ustrelili talce, so bili po Javorniku raztrošeni ob belem dnevu letaki, pozivajoči delavstvo in prebivalstvo k sabotažnim akcijam in na boj proti okupatorju. Tudi novi Kutscherov proglas z dne 11. septembra 1941, v katerem poziva »vsakogar, ki je ubežal ter se do 25. septembra t.l. prostovoljno javi pri najbližji orožniški postaji,« in mu obeta, da »bo kazni prost, če ni sam izvršil terorskih dejanj zoper osebe in stvari,« je ostal brez odmeva. Le redki, silno redki posamezniki so se vrnili iz gozdov in se predali nemcem. Skoro vse te pa je doletela smrtna kazen, ker Kutschera svoje obljube ni držal. Večina borcev pa je vztrajala v borbi in vztrajali so tudi tisti, ki so borcem pomagali na terenu.

Slovenski poročevalec z dne 13. septembra poroča o borbah Kamniškega bataljona, ki je pobil več nemških vojakov in jim zaplenil orožje. 9. septembra so Nemci napadli kamniške partizane pri Kolovcu. Rašiška četa, ki je kasneje prišla v sestav Cankarjevega bataljona kot Samotarska četa v bojih v Poljanski dolini in v Dražgošah je v prvi polovici septembra napadla nemški avtomobil med Gmeljnami in Rašico. Po tem napadu so Nemci pripravili večjo akcijo proti Kamniškemu bataljonu. Najtežje boje je imela Radomeljska četa, a se je kljub temu brez izgub, razen enega težko ranjenega, prebila skozi tri nemške obročje.

Dne 20. septembra je doživela jese-niška četa Cankarjevega bataljona na Mežakliji nov nemški napad. V tem boju je padel delavec Slavko Oman z Javornika. Četa se je z manevrom umaknila in si izbrala novo taborišče nad Dovjem. France Konobelj-Slovenko pripoveduje v svoji knjigi, da so Nemci hajkali četo tudi nad Dovjem. Partizani pa so bili pravočasno obveščeni. Obvestil jih je pastir Skumavc in izmaknili so se nemški obkoljevalni taktiki. »Nemci so kljub temu,« pripoveduje Slovenko, »da niso videli nobenega partizana, streljali, metali bombe in jurišali na posamezne grebene. S tem so hoteli zastrašiti prebivalstvo v dolini in ga prepričati, da bodo partizani kmalu uničeni. To so razglašali po vsaki hajki. Žal, tokrat (nad Dovjem) partizanov niso videli.«

V septembru 1941 je na Gorenjskem povzročal Nemcem največ težav Kamniški bataljon. Zato je le-ta doživel septembra med vsemi gorenjskimi partizanskimi edinicami največ nemških napadov. Največjo pozornost med njimi zasluži zaradi partizanskega junštva napad pet vodov 171. policijskega bataljona, ojačenega z vodom radiotelegrafistov (vsega skupaj 300 Nemcev) na devet partizanov Moravške čete na Mohorju pri Moravčah.

Partizani so se na različnih položajih branili do večera. Nemci jim niso mogli do živega in so zato pritegnili v okrepitev še 181. policijski bataljon iz Kranja, ki je še isti dan zvečer stopil v akcijo. Partizanska skupnica se je medtem pod poveljstvom komandirja Janeza Bizjaka že prebila skozi obroč in se umaknila. Za junaštvo v prvih dveh mesecih partizanskega boja je zato Izvršni odbor Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora, ki se je dne 16. septembra 1941 konstituiral iz Vrhovnega plenuma OF kot vrhovni predstavnik slovenske oblasti v Ribičičevem stanovanju v Ljubljani, podelil na predlog Poveljstva slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet odlikovanje s slovensko zastavo, kot dar celotne osvobodilne fronte slovenskega naroda, in z rdečo zastavo — dar CK KPS. To odlikovanje je bataljonu osebno podelila posebna delegacija, v kateri je bil tudi pokojni voditelj slovenskega ljudstva Boris Kidrič.

Kakor poroča Slovenski poročevalec v svoji 21. številki leta 1941, je bila konec septembra 1941 bitka na Pokljuki, v kateri je padel znani predvojni revolucionar na Jesenicah Andrej Prešeren z Blejske Dobrave.

Sodišče je kakor v vseh primerih utemeljilo svojo obsodbo s tem, da so so obsojenci udeleževali komunističnih zborevanj, bili pripadniki partizanskih enic ali tem pomagali, se udeleževali napadov na motorizirane nemške orožnike, ker so nosili orožje itd. Obsodba se je izvršila takoj in obsojenci so bili ustreljeni kot prvi talci v Dragi pri Begunjah. Med njimi sta padla Jeseničana Edi Giorgioni in 24-letni Mirko Knapič. Edvard Giorgioni se je že pred vojno udeleževal kot skojevec v revolucionarnih delavskih vrstah na Jesenicah. Deloval je predvsem na kulturno-prosvetnem področju. Kot zavednega komunističnega mladince so ga že pred vojno sprejeli v Partijo. V partizane je vstopil 23. junija 1941. Bil je borec-kurir operativnega štaba za Gorenjsko. Dne 23. oktobra je padel v nemško zasedo in so ga ujeli. Odpeljali so ga v Begunje in ga 11. novembra 1941 ustrelili skupaj z drugimi talci. Življenjepis Mirka Knapiča mi je žal neznan in zato naprošam domače ali tovariše, ki so ga poznali, da bi za naš list napisali kaj več o njem ali pa nam vsaj ustmeno sporočili. Podatke bo vsekakor potreboval Muzej NOB, ki ga bomo v kratkem uredili in odprli na Jesenicah.

Poleg Giorgionija in Knapiča so Nemci ta dan ustrelili v Dragi še 24-letnega Martina Juriča iz Smartnega pri Kranju, 25-letnega Leona Zejca iz Gor. Gameljnov, 30-letnega Stanka Čada iz Domžal, 52-letnega Leopolda Miša z Gorjuš, 25-letnega Franca Maja iz Gornjih Jarš, 55-letnega Frana Miša z Gorjuš, 37-letnega Andreja Jeretina iz Zagorice pri Bledu, 19-letnega Mihaela Jermana iz Radomelj, 19-letnega Ivana Hribarja iz Gornje Zdobrave, 21-letnega Rudolfa Bolka iz Homca, 33-letnega Frana Petriča iz

»Ali boli?«

Tokrat pa ni bilo stare Hane, da bi ga vprašala, če mu je hudo. Ni je bilo, da bi mu polagala obkladke na glavo. Nad njim se je sklanjal odurni hlapec Franc in ko je videl, da je Fric odprl oči, je odšel iz sobe. Fric ga je slišal, da je rekel komu — najbrž je bil Luckman na stopnicah:

»Je že dober. Če boste hoteli, gospod, mu bom še enkrat streljal hlače.«

Nagovorjeni ni rekel nič. Fric je le slišal korake na stopnicah in ko so utihnili je zajokal.

Med jokom je zaspal in sanjal o Hani. Vabila ga je:

»Pridi k meni mali!«

Ko se je sredi noči prebudil, je razmišljal o lepih sanjah.

Pobegnem in poiščem Hano, je sklenil.

Vstal je in se oblekel. Vzel je pet goldinarjev, ki mu jih je septembra dal oče in ki jih je skril pred Luckmanom. Po prstih se je splazil po stopnicah. V veži je pritisnil na kljuko. Vrata so bila zaklenjena.

Moj bog — je vzdihnil.

Vrniti se bo moral v sobo.

Ne, nikoli!

Pobegniti mora. Pobegniti!

Razveselil se je ključa v ključavnici. Ko je odprl vrata in jih neslišno zaprl, mu je bilo, kakor da bi že prehodil pot, na kateri je menil najti Hano.

Mrzla decembrska noč je ležala nad Ljubljano. Plinske svetilke so motno brlele v megli. Fric je stopil hitro in se ni menil za bolečine od sinočnih udarcev. Prišel je na postajo in zahteval vozni listek za Jesenice.

Vse gre po sreči, je pomislil, ko je sedel v vlak in je ta odpeljal. Če bi se zbudil kasneje, bi ga zamudil ali pa bi mu niti na misel ne prišlo, da bi pobegnil.

Sprevodnik je nekoliko začudeno pogledal mladega potnika. Ko mu je pa ta dal vozni listek, se ni več zmenil zanj.

V Kranju se je začelo svitati. Ko je vlak vozil mimo fužin v Globokem, se je pred Fricom jela odpirati domača pokrajina. V Lescah, ko je onstran zagledal sivi blejski grad, ga je nekoliko stisnilo pri srcu... Tam je bil oče. K njemu pa ni smel. Poslal bi ga zopet v pest »roparju Luku«.

Naprej mora. Naprej k dobri stari Hani! Ona ga bo sprejela. Vselej ga je imela rada.

Kljub temu pa je z žalostjo v srcu gledal na blejski grad. Ko je ta med Lescami in Žirovnico izginil, je žalost izpodrinilo pričakovanje. Rahel sladek nemir se ga je loteval ob misli, kako bo srečal Hano, kako ga bo sprejela in objela.

Praviš, da si se vrnil k meni, — bo rekla.

Tako bo rekla. Tako!

Zdaj je vse dobro, Hana, bom rekel. Zdaj sem pri tebi...

»Jauerburg«, je slišal sprevodnika.

Že Javornik? se je zdrznil. Na desni je stal Zoisov plavž, o katerem so tiste dni toliko govorili in pisali ter ga obiskovali tudi strokovnjaki, da bi se od inženirja Pantza naučili skrivnosti pri pridobivanju odličnega železa iz feromanganove rude. Frica pa to ni zanimalo, dasi so pri Luckmanovih o tem mnogo govorili. Mislil je na staro Hano.

Hana, je vzdihnil samotni človek v Kovačevi krčmi in pri srcu ga je stisnilo kakor takrat pred dvaintridesetimi leti.

Kako žalostno je bilo takratno srečanje s Hano. V graščini so bili novi ljudje. Zapodili so ga, toda on se ni dal odgnati.

»Hano iščem«, jim je pojasnjeval. »Hano, služkinjo pri gospodu Viktorju Rouardu.«

»Mi tega gospoda ne poznamo več,« so govorili. »Če iščeš njega, ga najdeš na Bledu, pobalin, če te bo pustil predse. Hano pa lahko najdeš na pokopališču v mrtvašnici. Pred dvema dnevoma je zmrznila in danes jo bodo pokopali.«

Fricu se je zavrtilo kakor ob udarcu, ki mu ga je bil dal hlapec Frac. Zajokal je. Tisti pa, ki mu je govoril, je rekel:

»No, zdaj pojdi! Drugače naščuvam nate pse. Sultan, ta, ta!«

Velik volčjak je priletel in se zakadil proti Fricu. Oni, ki ga je bil poklical, ga je prijel za vrat.

Sultan, nekdanji Rouardov pes je kazal zobe. Ni več poznal sina svojega starega gospodarja.

Fric je jokaje odšel k jeseniški cerkvi, okrog katere je bilo pokopališče. V majhni iz ilovice sezidani mrtvašnici je bil mrtvaški oder. Na njem je bila iz smrekovih desk zbita krsta. V njej starka s suhim posinelim obrazom. Sklepala je roke. Fric je jokal od bolečine, ki je do takrat ni poznal. Jokal je kakor otrok, ki izgubi mater.

V mrtvašnici ga je našel župnik. Bil je silno slabe volje, ker je moral pokopati nesrečno revno žensko. Priganjal je grobarja in cerkovnika. Tudi ta dva sta bila nasajena. Delo sta morala prav tako kakor župnik opraviti zastonj.

»Čigav pa si ti, ki se cmeriš,« je rekel župnik, ko je našel Frica jokajočega ob Hanini krsti. »Kakor vem, ni imela nobenega pankrta. Če bi ga, bi mi ne bilo treba zdaj zanjo moliti zastonj.«

Desetletni Fric je molče segel v žep, ne da bi pogledal župnika in mu dal goldinar.

»Le spravi ga mali,« je odklonil župnik in vprašal: »Čigav pa si?«

»Rouardov«, je nehote odgovoril Fric.

»Rouardov? In tako potolčen?« se je začudil župnik. »No, potem mi pa le daj goldinar. Od reveža bi ga seveda ne sprejel!«

Župnik je naglo opravil pogrebne molitve in odšel. Ob grobu je bilo le nekaj radovednih ženic in mali Fric... Ko so grude padale na neoskobljeno leseno krsto, mu je bilo, kakor da mu padajo na srce.

Ob svežem grobu, ki je črnel sredi zasneženih grobov, je ostal le Fric. Nič določnega ni mislil. Le črne zmrzle grude je gledal in kakor da bi videl skoznje, in neoskobljeno krsto posinjeli Hanin obraz in njene koščene roke.

Prepozno si prišel, mali, da bi te še enkrat pobožala, se mu je zdelo, da hočejo povedati neme ustnice.

Prepozno si prišel. Vrne se, vrni!

Kam naj se vrne?

K Luckmanu?

Ne, nikoli!

Kam naj gre?

Na Bled k očetu?

Že jutri bi ga poslal k Luckmanu.

Ni si znal pomagati. Ko ga je zazeblo, je odšel proti plavžu, nato pa se je odločil, da se vrne v graščino in se prikrade na skedenj.

Počakal je večera v postajni čakalnici, nato pa se za tiri in skozi Hrenovico previdno bližal gospodarskemu poslopju. Na njem je še visel križ, ki ga je moral nesti njegov ded. In vendar je bil tisti križ lažji, kakor gorje, ki ga je začel nositi desetletni Fric Rouard.

Na skednju se je zakopal v seno in zaspal.

Že na vse zgodaj ga je prebudil hlapec, ki je prišel pokladat konjem seno.

»Kdo pa si ti?« ga je stresel in ga posvetil z laterno... »A ti si, pobalin.«

Fric pa je rekel:

»Lačen sem.«

»Lačen?« se je zarežal hlapec. »Pomagaj mi, pa dobiš zajtrk.«

Fric je pomagal hlapcu.

Ko sta opravila, je hlapec rekel:

»Tu počakaj! Prinesem ti žgance in sok!«

Laz, 35-letnega Josipa Čokana s Studenca in 24-letnega Pavla Porenta iz Radovljice. (Morda je kdo izmed teh tovarišev, ki so se žrtvovali za svobodo, delal v naši železarni. Tovariše ali domače, ki so jih osebno poznali, prosimo, da sporoče našemu uredništvu pismeno ali ustmeno podatke o njih in — če je mogoče — tudi njihove fotografije, ki jih bomo objavili in ki jih bo potreboval Muzej NOB na Jesenicah. — Op. uredništva.)

V lepaku, s katerim so Nemci objavili ustrelitev omenjenih talcev, je rečeno, da so »obsojenci pripadali dvema tolpama, ki sta bili vsled ukrepov policije v zadnjih tednih skoro popolnoma uničeni«. Nadalje pravi slovensko besedilo na nemškem lepaku: »Vse skupaj je bilo doslej ustreljenih 57 pripadnikov obeh tolp, ozir. oseb, ki so z orožjem, obvestili in z denarjem, z živili itd. podpirali tolpi. Nadaljnjih 43 oseb se nahaja še v zaporu ter bodo po končanih poizvedbah postavljeno pred sodišče.«

Kljub temu pa so bili Nemci na istem lepaku v svoji propagandi o »skoro uničenih tolpah« zelo nespretni in so sami objavili svoj neuspeh o boju proti partizanome. Saj na istem lepaku moledujejo in iščejo z obljubami denarnih nagrad izdajalce, da bi jim pomagali ujeti naslednje partizane: dr. Marijana Dermastio, današnjega predsednika Ljudskega odbora Ljubljana, Ivana Semena, Stanka Starina, Stefana Štangla, Franca Bukovca, Ludvika Bradeška, Vinka Burnika, Franca Kristana in Antona Tomla. Ko bi bile partizanske edinice uničene, kakor so na istem lepaku sporočili Nemci, bi ne bilo treba na glave partizanov Nemcem razpisovati nagrad. Sicer pa je bilo po vsaki hajki tako, da so Nemci razlašali skorajšnje uničenje partizanstva na Gorenjskem. Njihove govorice in obvestila pa so demantirali dogodki sami.

USPEŠNE AKCIJE CANKARJEVEGA BATALJONA NOVEMBRA 1941

Isti dan, ko so Nemci v Dragi ustrelili prve talce in se je tiskal omenjeni lepak, ki je čez dva dni oznanil Gorenjcem nemški »uspeh«, je Cankarjev bataljon, ki je tiste dni taboril v gozdu nedaleč od cerkvice na Mohorju, napravil zelo smelo prehranjevalno akcijo, ki je navdušila vso Gorenjsko in demantirala nemško vesti.

V tistem času se je Cankarjevemu bataljonu priključila tudi četa »Ilije Gregoriča«, ki ji je poveljeval narodni heroj Jaka Bernard, doma s Koritnega pri Bledu in absolvent nekdanje oficirske akademije. Prav takrat so partizani zvedeli za izdajalsko početje Draže Mihajloviča v Srbiji in Jaka Bernard je s svojo priključitvijo Cankarjevemu bataljonu obsodil to izdajalsko početje. Bil je zaveden Slovenec. Odlikovale pa so ga tudi velike vojaške sposobnosti. Tiste dni je pripravil drzen načrt, za katerega se je takoj ogrel komendant Cankarjevega bataljona Jože Gregorčič. Partizani naj

bi zaplenili moko, ki so jo mleli za nemško vojsko v valjčnem mlinu v Zapužah. Že pogled na zemljevid pove, kako dolga in kako tvegana je bila takrat pot z Mohorja mimo Jošta čez Savo in ob levem bregu Save proti Radovljici in Zapužam.

Dne 11. novembra 1944 so borci Cankarjevega bataljona krenili na pot. Pri Joštu so se nameravali z brodom prepeljati čez Savo. Reka pa, ki je prav tiste dni narasla, kakor se spominja France Konobelj-Slovenko v svojih partizanskih spominih, jim je prekrizala račune in partizani so morali izbrati daljšo in še bolj tvegano pot. Po cesti Jošt—Kranj so prišli do tovarne »Jugobruna« in se ob njenem zidu pomikali proti železniškemu mostu na progi Kranj—Tržič. Prehod čez kovinski most ni mogel poteči v popolni tišini. Koraki so izdajalsko udarjali ob železne plošče. Kljub temu pa so imeli partizani srečo in nihče — razen njih — ni vedel, da so tik pod Kranjem, kjer je bil štab in glavnina 181. nemškega policijskega bataljona, prečkali Savo partizani.

Partizani so neopaženo mobilizirali kamion in se pod vodstvom Jaka Bernarda odpeljali proti Zapužam. Skupina štirih partizanov pa je pod vodstvom komandanta Cankarjevega bataljona Jožeta Gregorčiča odšla v Duplje prav tako na prehranjevalno akcijo.

Ko so se partizani pripeljali s kamionom do Resmanovega mлина v Zapužah, so videli, da je moke več, kakor bi jo utegnili naložiti na kamion, s katerim so se pripeljali. K sreči so v mlinu zagledali kamion, ki so mu ga dali na razpolago Nemci in so ga zdaj partizani zaplenili. Na oba kamiona so naložili osemdeset vreč moke, že prej zaradi varnosti prekinili telefonsko zvezo, nato pa se s kamionoma, ki sta ju vozila partizana Franc Benigar in Franc Biček, odpeljali proti Kranju. Med potjo so se ustavili le toliko, da se jim je lahko pridružila skupina, ki se jo vrnila iz Dupelj.

Tovariš France Konobelj-Slovenko, soudelezenec te akcije in pisec knjige »Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli« (to knjigo lahko še vedno dobite na Mestnem odboru Zveze borcev!), pripoveduje o vožnji skozi Kranj takole: »Kamiona sta vozila skozi zatemnjeni Kranj. Borcem je bilo nekoliko tesno pri srcu, ko so se peljali proti zasilnemu lesenemu mostu (cestni most železniška postaja Kranj—Kranj mesto je bil aprila 1941 porušen — op. M. K.), kajti na njem je bil nemški stražar. Ta pa je mislil, da smo Nemci in nas je celo strumno pozdravil, ko sta peljala kamiona mimo. Čakala nas je še neka nevarnost. Morali smo prečkati dvorišče tovarne Jugočeska (današnja »Iskra«) in nato voziti mimo postaje. Tudi to nevarnost smo srečno prevozili in Benigar in Biček sta pognala proti Besnici. Ves čas akcije je bil dež, pomešan s snegom, in na cilj smo prišli premočeni do kože. Čakale pa nas so še vreče, ki smo jih morali prenesti na varno. (Se nadaljuje)

Fric je počakal.

»Sedaj pa pojdi in da te zvečer ne najdem v senu. Ti bi nam še požgal,« ga je zapodil hlapec, ko je Fric pojedel.

Fric je bil zopet na cesti. Zeblo ga je in odšel je na postajo, da bi počakal noči. Tu so ga zgrabili orožniki. Luckman ga je prijavil, obenem pa pisal tudi staremu Rouardu, da je Fric pobegnil in mu ukradel nekaj denarja.

Pes, je siknil človek v obnošeni pelerini ob tem mladem spominu. Luckman ga je čez nekaj dni poslal v poboljševalnico, staremu Rouardu, ki je bil ves nesrečen zaradi sinove »statvine«, pa je sporočil, da je Frica poslal na Avstrijsko v zavod, kjer bo postal spodoben gospod. To pismo je našel Fric ob očetovi smrti.

V poboljševalnici ni bil dolgo. Luckman ga je prišel sam iskat. Bil je prijazen in mu lagal, da so našli tatu. Dvanajstletni Fric pa ga je samo ledeno pogledal. Vedel je, da Luckman laže in da ga nikoli ni nihče okral. Kradel in ropal je sam, okradel je njegovega očeta in nameraval okrasti tudi njega za onih deset delnic, ki mu jih je bil vpisal oče na njegovo ime. Jezilo ga je samo, da Viktor Rauard še ni umrl in zato je moral biti pri svojem delu previden.

Fric je zdaj v šoli lepo napredoval. Varčen je bil in vse je kazalo, da bo postal kremenit človek. Pri Kranjski industrijski družbi je imel deset delnic v vrednosti pet tisoč goldinarjev in s tem denarjem bi lahko začel kakšno manjše podjetje, če bi se ne zgodilo...

Bilo mu ni dvajset let, ko se je zaljubil v Marijo Glanzhoffer. Premamila ga je s svojo žgočo lepoto, dasi je bila dobrih pet let starejša od njega. Kakor oglje temnih las ni imela spletenih v kito kakor druge ženske, marveč z rdečim trakom povezane v kodrast čop. Posebno mikavnost sta ji dajala črna kodrčka na sencih in valoviti laski na njenem čelu. Med dolgimi zlatimi uhani je počival njen nežno oblikovani obraz s tistimi prečudovitimi očmi, sinjimi kakor avgustovo nebo, ko ga umije poletna nevihta. In prav ta kontrast kakor noč temnih las in kakor nebo ali poletne zvezde sinjih oči ji je delal lepoto, pred katero je Fric ostrmel in ki ga je že ob prvem srečanju z Rio — tako so klicali Marijo Glanzhoffer — premagala. Kontrasti ustvarjajo lepoto. Ali bi bile zvezde sploh lepe, če bi ne odsevale na temni prevleki nočnega neba?

Ria, je zašepetal ob spominu in priprl oči, da bi čim jasneje ugledal v sebi njeno podobo in na njegov obraz se je zarisala bolečina, rojena iz davnega, a nepoštenega hrepenenja. Spomini nanjo so spreminjali njegov obraz v pantomino, izrazujočo že davnaj odmrlo, a pravkar znova porojena čustva, taka kakršna je imel takrat, ko je doživljal svojo ljubezen.

Ria...

Obraz se mu je razjasnil, kakor da ne sedi zagrenjen v zatohli krčmi, pije, sam ne ve, katero osminko žganja, kakor da ni pravkar mislil na žalostno usodo služkinje Hane in kakor da ni zunaj mrzlega januarskega vetra, ki že traja nekaj dni, vse od Novega leta sem, in v katerem je zmrznilo mnogo divjadi, kakor mu je bila pred dobro uro pripovedovala krčmarica. Vse, kar ga je težilo, je za nekaj hipov izginilo in pozabil je celo na žganje pred seboj. Grenka pijanost, ki se ga je ob prejšnjih spominih lotevala, se je razblinjala in nežnost, ki jo je začutil ob prvih izpitih požirkih, se je vračala ob njeni podobi.

Ria je oživela v njem. Taka, kakršna je srečal na zabavi, ki jo je priredil glavni direktor Kranjske industrijske družbe Karl Luckman in za čudo povabil nanjo tudi njega Frica Rouarda, do katerega je kdo ve zakaj postal naenkrat prijazen, skoro tako, kakor da bi Fric spadal v njegovo družino. Fricu se takrat niti sanjalo ni, kaj skriva Luckman za svojo prijaznostjo.

»Naš Fric je pameten dečko, gospodična. Iz njega bo še kaj,« je govoril Luckman Rii, ko je predstavljal Frica.

V Riinih očeh sta se vžgala sinja plamena in Fricu je vzplamtelo hrepenenje. Ves večer ni mogel odmakniti od nje svojih oči.

(Dalje)

Pred novo gledališko sezono

S posvetovanja vodij igralskih družin Svobod in prosvetnih društev v Kranju

V mesecu septembru so začele s svojim delom igralske družine pri naših Svobodah in prosvetnih društvih. Prav zaradi tega se je okrajni svet Svobod in prosvetnih društev v Kranju odločil, da organizira širše posvetovanje oziroma razgovor z režiserji in predsedniki igralskih družin na našem podežlju. Posvetovanje je bilo zanimivo in tudi pomembno za vse odrske delavce, ki z veliko vnemo in požrtvovalnostjo delajo na naših amaterskih odrih.

Uredništvo našega lista se je odločilo, da posreduje nekaj misli s tega posvetovanja svojim bralcem, zlasti pa aktivnim članom naših igralskih družin.

Dostikrat se ob začetku gledališke sezone ne ve dobro, kako začeti z delom, to se pravi, da obstajajo pri nekaterih igralskih družinah težave glede primerne izbire odrskih del, ki naj bi jih uprizorili v teku sezone. Izbira programa je pogosto odvisna od enega človeka ali pa od majhne skupine ljudi, ki pa svoji nalogi niso vedno kos. Prav bi bilo, da bi glede programske politike naših igralskih družin razpravljali v širšem obsegu, skratka za to važno vprašanje bi moralo biti zainteresirano celotno prosvetno društvo. Pri sestavi programa bi morali upo-

števati prav vse možnosti, s katerim razpolaga društvo. Številne igralske družine pri sestavi okvirnega programa ne pomislijo na to, izbirajo pa zahtevna odrska dela, ki jih spričo tega, da nimajo ustreznih pogojev, uprizarjajo le s polovičnim uspehom.

V lanskem letu je bilo v kranjskem okraju precej igralskih družin pa tudi Svobod oziroma prosvetnih društev, ki v začetku redne sezone niso sestavila niti okvirnega programa. Vsi nastopi premiere in predstave so bile organizirane le slučajno, to je od prilike. Zato ni čudno, če so bila na naših odrih tudi to leto odrska dela, ki niti vsebinsko niti tehnično niso odgovarjala današnjim prilikam. Takšni primeri naj bi v bodoče izostali v naših programih, igralske družine pa bi se morale v bodoče pri sestavi okvirnega programa poslužiti repertoarnega svetovalca v prosvetni reviji „Sodobna pota“. Namen repertoarnega svetovalca je, da približa našim igralskim družinam predvsem tista odrska dela, ki jih je mogoče z resnim in načrtnim delom uprizoriti na naših amaterskih odrih.

Repertoarni svetovalec v „Sodobnih potih“ bo služil našim igralskim družinam tudi v prihodnjih letih, kajti glede izbire novejših odrskih del položaj prav

V počastitev 40-letnice Oktobrske socialistične revolucije so v Mestnem gledališču na Jesenicah uprizorili dramo M. Gorki »Mati«. Uprizoritev je lepo uspela. — Foto Torkar

gotovo ni rožnat. Iz obstoječe statistike je razvidno, da je bilo v povojnih letih izdanih okrog 70 novih iger, med tem ko je povpraševanje po novitetah pri naših igralskih družinah ogromno.

Posvetovanje v Kranju je priporočilo igralskim družinam, da postanejo člani „Dramske knjižnice“, ki se bo ustanovila pri Prosvetnem servisu pri Zvezi Svobod in prosvetnih društev Slovenije. Dramska knjižnica pri prosvetnem servisu v Ljubljani se bo potrudila, da bo igralskim družinam posredovala kar največ dobrih iger. Le-te izdaja v tipkopisih sedaj tudi Prosvetni servis v Ljubljani.

Igralske družine pri naših Svobodah in prosvetnih društvih pa bodo v večji meri kakor doslej prejemale potrebno pomoč od sedanjih gledališč v Kranju in Jesenicah. Omenjeni gledališči hranita v svojih arhivih lepo število odrskih del, ki bi jih nudila amaterskim družinam in to s prepisanimi vlogami. Sicer pa bi naši gledališči na Gorenjskem nudili pomoč prosvetnim društvom oziroma njihovim igralskim družinami tudi v drugih oblikah — konstumacija, tehnični pripomočki pa tudi nasveti bodo dobrodošli.

Iz prakse je razvidno tudi to, da naše igralske družine, ali če že hočete, dramske sekcije uprizarjajo odrska dela, ne da bi pri tem v dovoljni meri pojasnile svojim igralcem zgodovino dotičnega odrskega dela ter namen, s katerim je avtor igro napisal. Člane naših igralskih družin bo v prihodnje treba tudi pobliže seznanjati z osebnostjo ter delom avtorja, ki je odrsko delo napisal. Le tako bodo igralci dobro izpolnili svojo nalogo in odigrali oziroma uprizorili delo kvalitetno v svoje zadovoljstvo ter zadovoljstvo gledalcev, ki postajajo vse bolj zahtevni in se za slabo podano gledališko predstavo ne zmenijo dosti.

Naš cilj je — kvalitetne predstave, če hočemo, da bodo tudi letos dobro obiskane. Morda ne bo odveč, če povemo, da si je v kranjskem okraju ogledalo v lanskem letu nad 100.000 gledalcev 305 predstav. Ne moremo trditi, da dosedanje uprizoritve amaterskih igralskih družin niso bile kvalitetne. Ravno nasprotno, marsikje so dorasle ravni predstav, ki jih uprizarjajo dosedanja manjša polpoklicna gledališča, vendar kljub temu ne moremo biti v celoti zadovoljni.

Okrajni Svet Svobod namerava organizirati v okviru novoustanovljenega prosvetnega servisa tako imenovano Informacijsko službo, ki ima namen vsklajati gostovanja naših igralskih družin. Za gostovanja v drugih krajih, zlasti pa še izven okraja, bodo upoštevana le tista odrska dela, ki bodo kvalitetno dobro pripravljena, in tudi predhodno ugodno ocenjena.

Na že omenjenem posvetovanju je bilo govora tudi o reorganizaciji Prešernovega gledališča v Kranju. O tem problemu je bilo v našem dnevnem tisku veliko napisanega, vendar naj bo temu tako ali tako, priznati moramo, da smo že dlje časa pogrešali ustanovo, kjer bi naše igralske družine prejemale izdatnejšo in vsestransko pomoč pri svojem delu. Za preosnovo gledališča v Kranju so obstojali globlji vzroki in ne samo komercialna stran, kakor so to nepravilno tolmačili nekateri ljudje.

Stališče naših Svobod in prosvetnih društev pa je, naj bi tako kranjsko kakor tudi jeseniško gledališče v bodoče ne pripadalo samo eni Svobodi ali društvu. Mnenja smo, naj bodo vrata teh gledališč široko odprta za kvalitetne predstave, ki bi jih pripravila vsa društva in ustanove v okraju pa tudi izven okraja.

Fizkultura in šport

Naši hokejisti zopet pripravljeni

Ljubitelji hokeja nestrpnost pričakujejo prvih tekmovalnih svojih ljubljencev, zlasti še napovedane tekme z italijanskim moštvom Bolzano, ki je tudi član I. italijanske hokejske lige.

Ljubitelji hokeja bodo v letošnjem letu prav gotovo prišli na svoj račun, kajti vodstvo hokejskega kluba pri športnem društvu Jesenice je za nastopajočo sezono pripravilo bogat in pester spored tekmovalnih. Tako bomo po vsej verjetnosti videli na Jesenicah naslednja moštva: Kitzbichl, Union - Dunaj, Innsbruck iz Avstrije, dalje Banik Kladno, Pardubice in Meteor iz ČSR. Madžarski hokejski šport pa nam bodo predstavili v letošnji sezoni člani znane kluba Ferencvaros iz Budimpešte, videli pa

bomo tudi hokejsko ekipo Eincheit in Oberschona-weide iz Berlina. V goste smo povabili tudi švicarske hokejiste in sicer moštvo Grasshoppers iz Züricha, dalje hokejsko moštvo iz Bratislave in sosednja moštva KAC, Villach in Graz iz Avstrije. Poleg omenjenih inozemskih ekip pa se bodo našemu občinstvu predstavile tudi domače že dobro znane ekipe, kakor so: Partizan in Tašmajdan iz Beograda, Crvena Zvezda, Zagreb in Ljubljana.

V programu letošnjih tekmovalnih je tudi meddržavno srečanje reprezentanc Jugoslavije in Avstrije in to v mesecu februarju. Razgovori o tem meddržavnem srečanju še trajajo in ni še dokončno sklenjeno, vendar upamo, da bomo gledali v dneh od 8.

do 9. februarja lepo in tudi borbeno hokejsko tekmo. Menda nas vremenske prilike oziroma neprilike ne bodo prikrajšale za to ali ono tekmo.

Da bo letošnja sezona popolna, bodo prispevali svoj delež tudi umetni drsalci madžarskega kluba Ferencvaros iz Budimpešte, ki jih imamo v spominu še iz pretekle sezone (evropska prvakinja Šolosi v haremskem ritmu). Poleg njih pa bomo, kakor kaže, videli tudi umetne drsalce iz Münchena in ČSR, kakor tudi domače umetnike na ledu iz Ljubljane.

Ljubitelji hokeja, ki jih je na Jesenicah kar precej, in bralce glasila »Železar« pa bo zanimala tudi novica o letošnjem državnem prvenstvu. Tekmovanje bo potekalo po dvojnem točkovnem sistemu in to v dneh od 11. I. 1958 do 6. II. 1958 ter od 14. II. 1958 do 21. II. 1958. Tokrat bomo videli tudi novo hokejsko moštvo »Tašmajdan« iz Beograda. To novo hokejsko moštvo vadi znani igralec Reno, ki je bil prav do pred kratkim član beograjskega Partizana. V novem hokejskem klubu »Tašmajdan« so tudi znani igralci - hokejisti: Krstonošič iz Ljubljane (vratar), dalje Uršič, ki je prestopil iz HK Zagreb, iz HK Partizan pa so prestopili k Tašmajdanu: dr. Kovačević, Reno, David in član Crvene Zvezde Miju-

škovič. Iz tega je razvidno, da bo O'Nellijeva ekipa Partizan iz Beograda letos nekoliko oslabljen, dočim se člani HK Crvena zvezda vneto pripravljajo na novo sezono. Tudi ta klub namerava povabiti v Beograd nekaj močnih inozem. hokejskih ekip med katerimi so: Lausanne, »Črveno zname« iz Sofije, Ferencvaros iz Budimpešte, Praško moštvo UDA in razna druga moštva iz Romunije, Belgije itd. Med tem ko naši hokejisti trenirajo na umetnem drsalšču pod Mežakljo na pravem ledu, se morajo žal člani HK Ljubljane zadovoljiti s suhim treningom, vendar tudi oni hočejo dočakati novo sezono kar najbolj pripravljeni.

Kakor smo že omenili, trenirajo naši državni prvaki pod vodstvom trenerja g. Blahe na ledeni ploskvi. Čakajo le, da bo celotno drsalšče prekrto z ledom, sicer pa smo iz razgovora z nekaterimi hokejisti ugotovili, da v letošnjem letu ne nameravajo prepustiti v lanskem letu težko priborjenega naslova državnega prvaka drugi ekipi. **Prepričani so, da bodo z požrtvovalnostjo in borbenostjo dosegli svoj cilj: ohraniti naslov državnega hokejskega prvaka na Jesenicah;** (kar tudi mi želimo in pričakujemo od njih; op. ur.).

O. S.

Nogomet

Jesenice : Izola 7:2 (4:0)

Jesensko kolo nogometnega prvenstva v ljubljansko primorski ligi je za nami. Kakor smo poročali že v prejšnjih številkah našega lista je tokrat tekmovalo v tej ligi tudi moštvo Jesenic.

Z uspehom našega moštva v prvem delu tekmovanja smo lahko zadovoljni. Doseženo četrto oziroma peto mesto je kar dober uspeh, ki pa so ga naši nogometaši dosegli predvsem zaradi svoje požrtvovalnosti in borbenosti.

Prvi del tekmovanja so naši nogometaši uspešno zaključili in sicer so svojega nasprotnika moštvo Izole premagali z visokim rezultatom 7:2 (4:0). Tekma je bila zanimiva in tipično prvenstvena. V prvem polčasu so bili absolutni gospodarji na igrišču Jeseničani. Le-ti so si že v prvem polčasu zagotovili lepo zmago z rezultatom 4:0. V drugem polčasu pa so se potrudili tudi gostje iz Izole, ki so v tem delu igre dosegli tudi dva gola, medtem ko so bili domači uspešni še trikrat.

Za moštvo Jesenic so dosegli gole: Medja 3, Brun 2 ter Valentar in Triplat po enega. Tekmo je zadovoljivo sodil sodnik Kičan.

NK Tržič mora odigrati še dve tekmi, ker sta bili prejšnji razveljavljeni. Pričakovati je, da bo moštvo Grafičarja zmagalo v ponovni tekmi z Tržičani. V tem primeru bi naše moštvo zasedlo dokončno peto mesto to je do začetka drugega kola, spomladi prihodnjega leta.

Vodstvo NK Jesenice bo moralo vsekakor vplivati na svoje igralce z namenom, da se v prihodnje

izognejo prekrškom na igrišču. Takšni prekrški se pogosto zaključijo z prepovedjo igranja dotičnega igralca za dobo dveh ali več mesecev, moštvo pa v nadaljevanju tekmovanja nastopa občutno oslajeno.

Lestvica Ljubljansko-primorske lige izgleda takole:

1. Krim	9	7	2	0	23 : 8	16
2. Triglav	9	7	0	2	30 : 10	14
3. Nov. Gorica	9	5	1	3	22 : 18	11
4. Jesenice	9	4	1	4	23 : 16	9
5. Grafičar	8	4	0	4	18 : 18	8
6. Slovan	9	4	0	5	19 : 21	8
7. Izola	8	3	1	4	14 : 20	7
8. Rudar	9	2	2	5	14 : 20	6
9. Tržič	7	2	1	4	11 : 28	5
10. Ilirija	9	1	0	8	12 : 27	2

NAMIZNI TENIS

DRŽ. REPRES. FRANCIJE : NTK JESENICE 5:2

V ponedeljek dne 11. novembra 1957 je bila na Jesenicah odigrana namiznoteniška tekma med drž. reprezentanco Francije in NTK Jesenice. Zmagali so gostje z rezultatom 5:2.

Državno reprezentanco Francije so sestavljali: Hagenauer, Chergui in Amouretti.

Moštvo NTK Jesenic pa je bilo tokrat okrepljeno z članom NTK Triglav Kranj Teranom, ki je premagal francoskega namiznoteniškega mladinskega prvaka Cherguia, domačin Vidmar pa je odločil v svojo korist srečanje s francoskim državnim prvkom Hagenauerjem.

Tekmo je gledalo približno 100 ljudi.

OS

